

Broj: 02-05-945-15/15
Sarajevo, 21.01.2015. godine

Na osnovu člana 26. i 28. stav 4. Zakona o Vladi Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 36/14 - Novi prečišćeni tekst i 37/14 – Ispravka), Vlada Kantona Sarajevo, na **86.** sjednici održanoj **21.01.2015.** godine, donijela je sljedeći

ZAKLJUČAK

1. Prima se na znanje Informacija o kvalitetu zraka u Kantonu Sarajevo.
2. Informacija iz tačke 1. ovog Zaključka će se dostaviti Skupštini Kantona Sarajevo, informativno.

**VRŠILAC FUNKCIJE
PREMIJERA
Muhamed Kozadra, dipl.ecc.**

Dostaviti:

1. Predsjedavajući Skupštine Kantona Sarajevo
2. Skupština Kantona Sarajevo
3. Premijer Kantona Sarajevo
4. Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša
5. Evidencija
6. Arhiva

web: <http://vlada.ks.gov.ba>
e-mail: vlada@vlada.ks.gov.ba
Tel: + 387 (0) 33 562-068, 562-070
Fax: + 387 (0) 33 562-211
Sarajevo, Reisa Džemaludina Čauševića 1

**Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
KANTON SARAJEVO
VLADA**

I N F O R M A C I J A

O KVALITETU ZRAKA U KANTONU SARAJEVO

OBRADIVAČ:

Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša

Sarajevo, decembar 2014.godine

1. CILJ IZRADE INFORMACIJE

Izrada Informacije o kvalitetu zraka u Kantonu Sarajevo je utvrđena Programom rada Skupštine Kantona za 2014.godinu.

Cilj izrade informacije je, da se na osnovu rezultata kontinuiranog monitoringa, ukaže na trend pogoršanja kvaliteta zraka, te da se kroz analizu i ocjenu preduzetih aktivnosti, definišu odgovorni nosioci i mjere koje treba primijeniti za rješavanje prioriternih problema na poboljšanju postojećeg stanja.

U pripremi Informacije Ministarstvo je koristilo izvještaje Zavoda za javno zdravstvo Kantona Sarajevo, Zavoda za informatiku i statistiku Kantona Sarajevo, te izvještaje stručnih institucija sa kojima Ministarstvo saraduje.

2. INSTITUCIONALNI OKVIR I PREGLED VAŽEĆIH PROPISA

Zaštita i poboljšanje kvaliteta zraka u Federaciji BiH je regulisana Zakonom o zaštiti zraka, na osnovu kojeg je doneseno više podzakonskih propisa. Na nivou BiH samo u okviru Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih poslova, i to putem Sektora za energetiku i privredne resurse, obezbjeđuje se učešće i prati realizovanje obaveza države u međunarodnim asocijacijama i konvencijama.

Za osiguranje kvaliteta zraka, kako je propisano Federalnim zakonom o zaštiti zraka, odgovorni su Federacija, kantoni, jedinice lokalne samouprave, privredni subjekti i druga pravna i fizička lica.

U cilju strožijeg i detaljnijeg uređivanja ove materije u odnosu na Federalni zakon, na nivou Kantona Sarajevo, donesena je Odluka o zaštiti i poboljšanju kvaliteta zraka.

Odlukom su utvrđeni ciljevi upravljanja kvalitetom zraka, načini njihove realizacije, te odgovornosti za primjenu propisanih obaveza, koje se odnose na organe i institucije Kantona, Grada i općina i konkretnije, operatora pogona i postrojenja koja produkuju emisije u zrak.

Monitoring kvaliteta ambijentalnog zraka u Kantonu Sarajevo, u skladu sa Odlukom o zaštiti i poboljšanju kvaliteta zraka, vrši Zavod za javno zdravstvo Kantona, koji upravlja mrežom stanica, putem kojih se vrši mjerenje osnovnih parametara zagađenja (sumpor dioksida, azotnih oksida, čvrstih čestica u zraku, ugljen monoksida,ozona).

Za praćenje emisija u zrak iz postrojenja za sagorijevanje, zadužene su laboratorije koje imaju standard 17025, te ostale, koje su ovlaštene od strane Ministarstva, na osnovu stručne provjere osposobljenosti za obavljanje ovih odgovornih poslova.

Prikupljanje podataka i evidenciju o operatorima postrojenja za sagorijevanje, Ministarstvo obezbjeđuje uz tehničku podršku Zavoda za informatiku i statistiku Kantona.

Zbog izuzetnog značaja dimnjačarske djelatnosti na prevenciji i očuvanju kvaliteta zraka, Odlukom o zaštiti i poboljšanju kvaliteta zraka na području Kantona Sarajevo, koju je donijela Skupština Kantona, na prijedlog ovog Ministarstva, su definisani uslovi koje trebaju ispunjavati fizička i pravna lica koja pružaju ove usluge, te saradnja sa Ministarstvom i inspekcijom zaštite okoliša u slučajevima gdje se tokom vršenja pregleda dimovodnih instalacija uoče nepravilnosti i prekomjerno zagađenje.

Poslove inspeksijskog nadzora, shodno Odluci, obavlja Kantonalna uprava za inspeksijske poslove, u okviru koje djeluje okolišna inspekcija, kao i Inspekcija zaštite od požara, situirana u Ministarstvu unutrašnjih poslova.

Pored pobrojanih organa i organizacija, problematikom upravljanja kvalitetom zraka se bave na Federalnom i kantonalnom nivou i javne stručne institucije, poput Federalnog hidrometeorološkog zavoda, Zavoda za planiranje razvoja Kantona, Federalne i Kantonalne uprave civilne zaštite itd.

Budući da više različitih subjekata vrši funkciju u ovoj oblasti, izuzetno je važna dobra vertikalna i horizontalna koordinacija, a što nažlost nije slučaj.

Naime, zbog složenosti i fragmentiranosti administracije (Federacija, kantoni, općine), kao i nedostatka koordinacijskih mehanizama, može se konstatovati da je upravljanje kvalitetom zraka u značajnoj mjeri neefikasno i neekonomično, iako su nadležnosti donekle adekvatno propisane.

Osim nedostatka formalnih institucionalnih oblika saradnje, evidentan je deficit stručnih kadrova, koji je možda najizraženiji u području zaštite zraka. Ovakva situacija dovodi do nesrazmjera između zakonski definisanih funkcija i njihove provedbe u praksi.

U Kantonu Sarajevo zastupljene su stručne organizacije koje se bave ovom problematikom na komercijalnom nivou, ali je njihov doprinos nemjerljiv, budući da posjeduju kadrove sa savremenim znanjima, a raspoložu i odgovarajućom opremom.

U Ministarstvu prostornog uređenja i zaštite okoliša uposlen je jedan savjetnik koji se bavi problematikom zraka, dok je u Kantonalnoj upravi za inspeksijske poslove trenutno angažovan jedan inspektor, koji, pored kontrole provođenja propisa vezanih za zaštitu zraka, kontroliše i primjenu ostale okolinske regulative (otpad, priroda, buka, okolinske dozvole...).

Analizom zakonodavstva u predmetnom području, možemo konstatovati dobru pokrivenost, relativnu usaglašenost sa standardima i propisima Evropske unije i neusaglašenost između zakona koji su doneseni na različitim nivoima vlasti, što uzrokuje konflikte prilikom implementacije.

U oblasti zaštite zraka u Kantonu Sarajevo primjenjuju se federalni i kantonalni propisi.

Federalni propisi:

- Zakon o zaštiti zraka („Službene novine FBiH“ broj 33/03)
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti zraka („Službene novine FBiH“ broj 4/10)
- Pravilnik o emisiji isparljivih organskih jedinjenja („Službene novine FBiH“ broj 12/05)
- Pravilnik o graničnim vrijednostima emisije zagađujućih materija u zrak („Službene novine FBiH“ broj 12/05)
- Pravilnik o monitoringu emisije zagađujućih materija u zrak („Službene novine FBiH“ broj 9/14)
- Pravilnik o uslovima mjerenja i kontrole sadržaja sumpora u gorivu („Službene novine FBiH“ broj 6/08)
- Pravilnik o graničnim vrijednostima emisije u zrak iz postrojenja za sagorijevanje („Službene novine FBiH“ broj 3/13)
- Pravilnik o načinu vršenja monitoringa kvaliteta zraka i definiranju vrsta zagađujućih materija, graničnih vrijednosti i drugih standarda kvaliteta zraka („Službene novine FBiH“ broj 1/12)
- Pravilnik o uslovima za rad postrojenja za spaljivanje otpada („Službene novine FBiH“ broj 12/05)
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o uslovima za rad postrojenja za spaljivanje otpada („Službene novine FBiH“ broj 102/12)
- Pravilnik o monitoringu kvaliteta zraka („Službene novine FBiH“ broj 12/05)
- Pravilnik o postepenom isključivanju supstanci koje oštećuju ozonski omotač („Službene novine FBiH“ broj 39/05)

Kantonalni propisi:

- Odluka o zaštiti i poboljšanju kvaliteta zraka u Kantonu Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“ broj 1/13)
- Odluka o donošenju Akcionog plana za smanjenje emisije čestičnih tvari u zrak na području Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“ broj 16/13)

- Plan interventnih mjera u slučajevima prekomjerne zagađenosti zraka u Kantonu Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“ broj 3/14)
- Uputstvo za očuvanje kvaliteta zraka za pogone i postrojenja za čiju izgradnju i puštanje u rad nije potrebna okolinska dozvola
- Radno uputstvo: Stručno tehničke osnove za ispunjavanje obaveza operatora pogona i postrojenja, za koje nije obavezna okolinska dozvola, a regulišu se kroz urbanističku saglasnost

3. STANJE KVALITETA ZRAKA

Stanje kvaliteta zraka u Kantonu Sarajevo zauzima značajno mjesto u sveukupnoj okolinskoj problematici.

3.1. Monitoring kvaliteta zraka

Kvalitet zraka, koji predstavlja koncentraciju zagađujućih materija u zraku, prati se putem automatskih i manualnih stanica, kojima rukovodi Zavod za javno zdravstvo Kantona, u svojstvu ovlaštene institucije za Kanton Sarajevo.

Praćenje kvaliteta zraka u Sarajevu je počelo 1967. godine, na lokalitetima Katedrale, Bjelava, Vijećnice, Skenderije, Higijenskog zavoda, Grbavice i Dolac Malte, a 1980. godine su u mjerenja uključena i područja Butmira, Otoke, Ilijaša, Hadžića, Vogošće i Pala.

Sva mjerenja su prekinuta 1991.godine, a nastavljena su nakon dvije godine jedino na stanici Bjelave, kojom upravlja Federalni hidrometeorološki zavod. 2001.godine nabavljena je sofisticirana automatska oprema za mjerenje sumpor dioksida (SO₂), oksida azota (NO_x) i ugljen monoksida (CO). Međutim, trenutno je ova stanica van funkcije, zbog dotrajalosti opreme i nabavke nove.

Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša je otpočelo aktivnosti na mjerenju kvaliteta zraka za područje Kantona u januaru 2000-te godine. Od tada Zavod za javno zdravstvo svakodnevno vrši mjerenje i određuje zagađenost zraka za sumpor dioksid (SO₂), azotne okside (NO_x), ugljen monoksid (CO) i čvrste čestice (PM₁₀). Mjerenje se vrši putem tri automatske stanice: Otoka, Ilidža i Alipašina (sl.1, 2 i 3) i sa tri manualne stanice (sl.4), kojima se korištenjem standardne engleske metode, 24-časovnim uzorkovanjem, određuju vrijednosti SO₂ i čađi na lokalitetima Higijenski zavod, Ilidža i Vogošća.

Sl.1
mat

stanica
«Alipašina»

Sl.2. Automatska stanica
«Otoka»

Sl.3. Mobilna automatska
stanica

.Auto
ska

S ciljem uspostavljanja efikasnog monitoringa, kao osnovnog instrumenta za obezbjeđenje poželjnog kvaliteta zraka, Ministarstvo je angažovanjem stručne institucije obezbijedilo izradu Studije, kojom je utvrđen maksimalni broj od šesnaest automatskih stanica za potpunu pokrivenost

područja Kantona, opremu koju treba nabaviti, lokacije gdje stanice treba instalirati, okvirna finansijska sredstva koja treba utrošiti.

Studijom je zbog finansijskih limita Kantona predviđena i optimalna mreža od pet stacionarnih stanica, odnosno za početak najmanje tri, da bi se mogli dobiti reporni podaci o kvalitetu zraka. Od 2008.godine, kada su nabavljene tri automatske stanice, nije bilo kupovine dodatne opreme, a postojeća je održavana uz velike poteškoće.

Imajući u vidu činjenicu da je Studija rađena 2004.-te godine, te da je u međuvremenu donesen novi Federalni pravilnik, koji reguliše ovu materiju, potrebno je izvršiti reviziju iste. Očekuje se da zbog postavljanja drugačijih kriterija i standarda navedenim pravilnikom revizija pokaže potrebu za daleko manjim brojem automatskih stanica potrebnih za potpunu i adekvatnu pokrivenost Kantona Sarajevo mjerenjem za naredni period.

Ministarstvo je obezbijedilo informatičko uvezivanje stanica u mrežu, sa web prikazom aktuelnih satnih vrijednosti zagađujućih materija, čiju koncentraciju kontinuirano mjere analizatori, koji su instalirani u stanicama. Aktuelne vrijednosti kvaliteta zraka moguće je pratiti na web strani <http://air-monitoring.ba>.

U skladu sa federalnim propisima, a u cilju jednoobrazne obrade podataka i izvještavanja javnosti, uvezane su kantonalne stanice sa stanicama kojim rukovodi Federalni hidrometeorološki zavod, a koje se nalaze na području Kantona: Bjelave i Ivan Sedlo. Neovisno od finansijske pomoći od strane ovog Ministarstva Federalnom hidrometeorološkom zavodu, trenutno na stanici Bjelave, osim podataka za ugljen monoksid, nema validnih rezultata, dok stanica na Ivan Sedlu do sada nije uvezana u mrežu, pa nema ni prikaza rezultata mjerenja sa iste.

Iako je opredjeljenje da se monitoring zraka osavremeni nabavkom automatskih stanica, zadržano je i mjerenje manuelnim stanicama (sl.4), kojima Zavod za javno zdravstvo raspolaže dugi niz godina i koje su vjerodostojne za praćenje ukupne čađi, koja se ne može mjeriti ostalim stanicama. Pored toga, manuelnim stanicama se mjeri i SO₂. Tri manuelne stanice su locirane na Higijenskom zavodu, Vogošći i Ilidži. Pošto su povremenim mjerenjima mobilnom automatskom stanicom konstatovane visoke vrijednosti polutanata u zraku na lokaciji Stupa, trenutno se radi na pronalasku adekvatne lokacije za premještanje manuelne stanice sa Higijenskog zavoda na navedenu lokaciju. Ove stanice vrše prikupljanje 24-časovnih uzoraka kvaliteta zraka, a narednog dana se vrši analiza uzorka i rezultati se iskazuju kao prosjeci vrijednosti za taj period. Centar za prikupljanje i obradu podataka sa svih stanica koje čine mrežu nalazi se u Zavodu za javno zdravstvo Kantona.

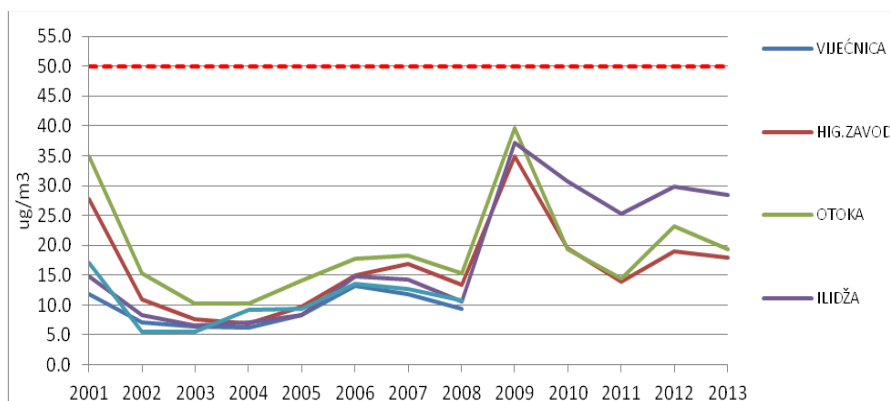
Slika 4. Manuelna stanica

3.2. Rezultati monitoringa kvaliteta zraka za period 2000.-2013. godina

Uspostavljeni sistem praćenja kvaliteta zraka omogućava kontinuirani uvid, kao i djelovanje u smjeru pronalazjenja i otklanjanja uzroka zagađenja. U kontekstu pripreme ove Informacije izvršena je analiza rezultata višegodišnjeg monitoringa putem manuelnih stanica (2000.-2013.) i petogodišnjeg monitoringa kvaliteta zraka putem automatskih stanica (2009.-2013.).

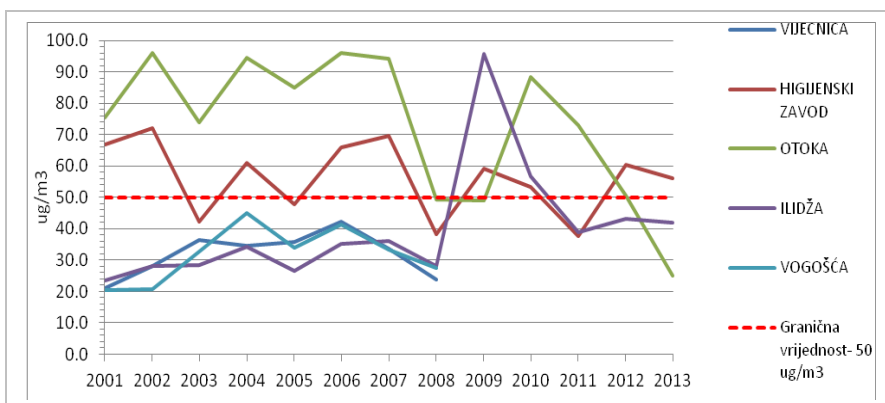
Analizom rezultata izmjerenih vrijednosti na manuelnim stanicama, konstatovali smo slijedeće:

- Izmjerene koncentracije za sumpor dioksid (SO₂), kao i predhodnih godina, najveće su na lokalitetu Ilidže u periodu januar, februar i decembar za sve tri manuelne stanice i ne prelaze granične vrijednosti (Graf.1). U 2009. godini zabilježen je nagli porast koncentracija zbog prestanka isporučivanja prirodnog gasa u Bosnu i Hercegovinu od strane ruskog isporučioaca.

Graf.1. Prosječne godišnje koncentracije SO₂ izmjerene na manuelnim stanicama

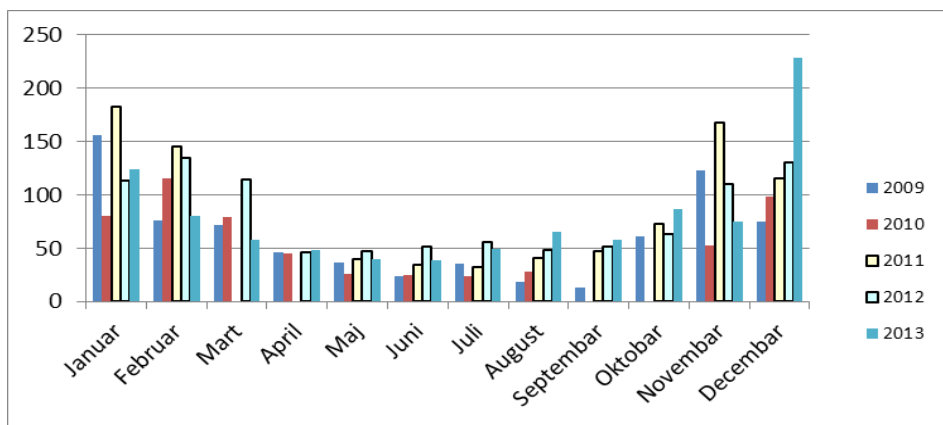
- Praćenje koncentracija čađi na tri manuelne stanice (Graf.2) ukazuje da su najveće izmjerene koncentracije zabilježene u januaru, oktobru, novembru, decembru i martu, što se poklapa s grijnom sezonom.

Graf 2. Prosječne godišnje koncentracije čađi izmjerene na manuelnim stanicama

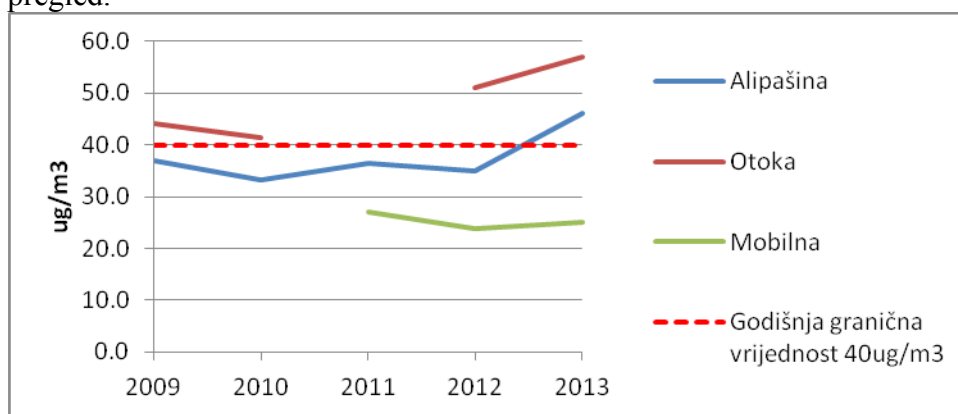
Analizom rezultata izmjerenih vrijednosti na automatskim stanicama, konstatovali smo slijedeće:

- Koncentracije lebdećih čvrstih čestica u zraku (PM₁₀) su izrazito visoke u toku cijele godine, a naročito u zimskom periodu. Periodi s najvišim izmjerenim koncentracijama su uglavnom januar, februar i decembar (Graf.3). Konstatovan je rast koncentracije ovog polutanta tokom svih mjeseci na mjerenim lokalitetima u odnosu na iste periode predhodnih godina.

Graf.3 Prosječne mjesečne koncentracije PM10 izmjerene na automatskoj stanici Alipašina u petogodišnjem periodu

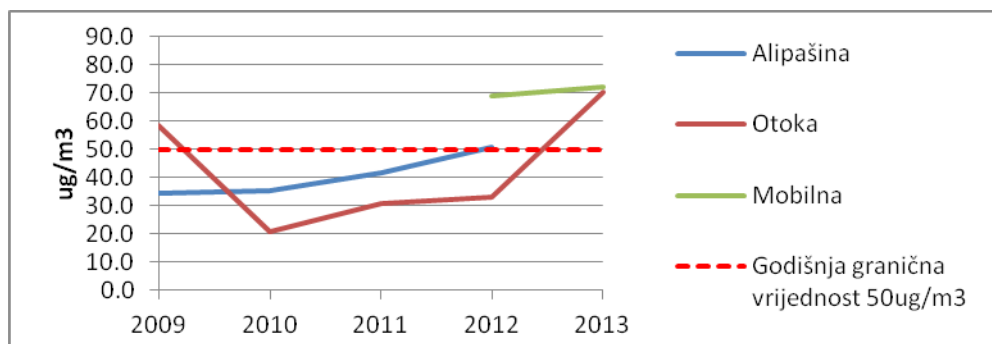
- Koncentracije azotnih oksida (NO_x), također, bilježe kontinuiran rast u odnosu na iste periode predhodnih godina. Specifičnost koja je primijećena je, da je koncentracija azot dioksida tokom 2012. i 2013. godine u konstantnom blagom porastu tokom cijele godine (Graf.4). Razlog tome su neispravni sistemi izduvnih gasova iz automobila, budući da se vozila kod kojih se ustanove povišene koncentracije izduvnih gasova prilikom vršenja redovnih tehničkih pregleda, ne isključuju iz saobraćaja, odnosno redovno prolaze tehnički pregled.

Graf.4. Prosječne mjesečne koncentracije NO₂ izmjerene na automatskim stanicama u petogodišnjem periodu

Prekidi pojedinih linija pokazuju prekide rada analizatora, koji uslijed različitih razloga (najčešće uslijed nedostatka sredstava za popravku), nisu blagovremeno stavljeni u funkciju.

- Na svim lokalitetima zabilježeno je povećanje koncentracije sumpordioksida (SO₂), koji iz godine u godinu bilježi samo rast. Ovaj polutant pokazuje najveće vrijednosti na lokalitetu Ilidže (Graf.5). Koncentracija sumpordioksida na lokalitetu Alipašine nije praćena od sredine marta mjeseca 2013. godine, kada je došlo do kvara na analizatoru, koji do danas nije otklonjen. Stoga smo, nažalost, za 2013. godinu uskraćeni za rezultate mjerenja ovog iznimno važnog parametra, jer trendovi pokazuju porast koncentracija ovog polutanta najviše tokom grijne sezone radi povećane potrošnje čvrstog goriva. Na lokalitetu Ilidža (Mobilna), SO₂ analizator je instaliran 2012.godine. Ako se uzmu svi prosjeci zadnje tri godine, od juna mjeseca 2013.godine bilježi se povećanje prosječnih mjesečnih vrijednosti SO₂ za više od 50%.

Graf.5. Prosječne godišnje koncentracije SO₂ izmjerene na automatskim stanicama

Poređenjem trendova iz predhodnih godina primjećuje se da koncentracija sumpordioksida raste ne samo tokom grijne sezone, već i tokom ljetnih mjeseci što je najvjerojatnije posljedica daljinskog transporta.

- Nije rađena pojedinačna analiza polutanata ugljen monoksida (CO), ozona (O₃) i benzena, toluena i ksilena, pošto je konstatovano da nisu povećane u mjeri koja može predstavljati opasnost po zdravlje građana i stanje okoliša. Analizator BTEX (benzen, toluen, etilbenzen, xilen) je van funkcije od jula mjeseca 2013, i do sada nemamo podataka za ove organske polutante, pošto za popravak i kalibraciju nema potrebnih sredstava. Takođe, analizator ozona (O₃) je, usljed kvara i nedostatka sredstava za popravku na lokalitetu Alipašina, stavljen van funkcije.

S obzirom na nedovoljan broj stanica za mjerenje kvaliteta zraka, a u funkciji dobijanja spoznaja o zagađenju, a time i planiranju odgovarajućih mjera, Ministarstvo je u saradnji sa Zavodom za javno zdravstvo, u dva navrata organizovalo monitoring mobilnom stanicom u općinama koje nisu pokrivene postojećom mrežom.

U tom smislu u posljednjem periodu izvršeno je mjerenje kvaliteta zraka na 7 lokacija, u općinama Vogošća, Ilijaš, Hadžići i Stari Grad. Bila su predviđena i mjerenja na području Općine Trnovo, ali nisu realizovana zbog objektivnih razloga. Osim mjerenja koncentracije PM₁₀, NO, NO₂, NO_x i SO₂, ovim ispitivanjem bili su obuhvaćeni benzen, toluen, etilbenzen i ksilen, kao posebno štetni polutanti za ljudsko zdravlje.

Analizom rezultata mjerenja mobilnom stanicom u navedenim općinama, konstatovano je povećanje stepena ugroženosti kvaliteta zraka.

Tako su na lokalitetu Stupa zabilježena prekoračenja graničnih vrijednosti lebdećih čestica PM₁₀ (76 µg/m³). Na Vogošćanskoj petlji su vrijednosti lebdećih čestica na granici propisanih Pravilnikom o graničnim vrijednostima kvaliteta zraka.

Na području Ilijaša izmjerene su visoke koncentracije SO₂, koje su 2012. u poređenju sa 2009.godinom, porasle skoro dva i po puta, pa je maksimalni satni prosjek iznosio 443,5 µg/m³. U Općini Stari Grad je konstatovano povećanje SO₂.

I u Hadžićima je SO₂ uvećan u odnosu na mjerenja 2009.godine, a maksimalni satni prosjek iznosio je 283 µg/m³. Koncentracije azotnih oksida na izabranim lokacijama nisu pokazivale velika odstupanja niti značajna prekoračenja. Potrebno je imati u vidu da oksidi azota potiču najvećim dijelom od saobraćaja i da je stanica postavljena na lokacijama dalje od saobraćajnica.

Tokom ovih mjerenja prvi put je registrovano prisustvo organskih polutanata: benzena i toluena. Utvrđene su povećane koncentracije na lokacijama u Ilijašu i Vogošći. Međutim, obzirom na kratke periode mjerenja, ovi rezultati se ne mogu smatrati konačnim, ali su indikativni.

Treba istaći da su Federalnim pravilnikom o graničnim vrijednostima kvaliteta zraka, utvrđene samo granične godišnje vrijednosti za benzen koje iznose 5µg/m³, dok za toluen uopće nema propisanih graničnih vrijednosti.

Navedena mjerenja pokazuju određenu ugroženost kvaliteta zraka na cijelom području Kantona, ali i ukazuju na potrebu daljnjih istraživanja i širenja mreže automatskih stanica.

3.3. Ocjena stanja kvaliteta zraka

Na osnovu Odluke o zaštiti i poboljšanju kvaliteta zraka u Kantonu Sarajevo, kvalitet zraka se određuje kombinovano, i to mjerenjima i metodama procjene na osnovu standardizovanih matematičkih modela. Na taj način se može pouzdano pratiti kvalitet zraka na čitavom području i ujedno vršiti prognoziranje za slučaj promjena u emisijama ili u uslovima rasprostranjenja. Na osnovu Zakona o zaštiti zraka Federacije BiH i Kantonalne Odluke, prema nivou zagađenosti zraka, razlikuju se tri kategorije:

- a) I Kategorija: čist ili neznatno zagađen zrak - područja u kojima nisu prekoračene granične vrijednosti (GV) niti za jednu zagađujuću supstancu;
- b) II Kategorija: umjereno zagađen zrak - područja u kojima su prekoračene granične vrijednosti zagađenosti (GV) za jednu ili više zagađujućih supstanci, a nisu prekoračene tolerantne vrijednosti (TV) ni za jednu zagađujuću supstancu i
- c) III Kategorija: prekomjerno zagađen zrak - područja u kojima su prekoračene tolerantne vrijednosti za jednu ili više zagađujućih supstanci.

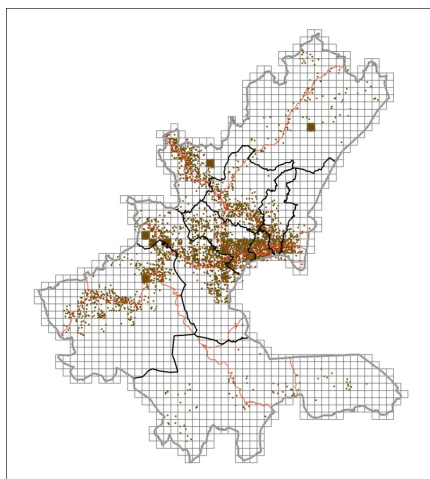
Da bi se odredile kategorije kvaliteta zraka za područje Kantona, ključni preduslov je izrada Registra (Katastra) emisija u zrak.

Ministarstvo je u saradnji sa Centrom za ekonomski, tehnološki i okolinski razvoj Sarajevo, 2012.godine izradilo Registar emisija u zrak za područje Kantona Sarajevo za 2010.godinu. Inače, obaveza izrade Registra je utvrđena članom 26. Zakona o zaštiti zraka Federacije, po kojem su svi kantoni dužni objavljivati izvještaje o emisijama zagađujućih materija u zrak za prethodnu godinu. Kanton Sarajevo je jedini koji je realizovao navedenu obavezu.

Nakon izrade Registra emisija u zrak za 2010.godinu, bila je planirana izrada disperzionog (matematičkog) modela, te putem proračuna stanja kvaliteta zraka i rezultata mjerenja, klasificiranje područja Kantona Sarajevo prema kategorijama kvaliteta zraka. Nažalost, zbog nedostatka sredstava ta aktivnost nije izvršena u 2012.godini. U 2014. godini su obezbijedena sredstva, izrađen je Registar emisija za 2013.godinu, a u januaru 2015.godine je planirano da se okončaju poslovi određivanja kategorija kvaliteta zraka.

Registar emisija za 2013.godinu predstavlja skup podataka o izvorima, vrsti, količini, načinu i mjestu unošenja, ispuštanja ili odlaganja štetnih materija u zrak. Registar je urađen za slijedeće zagađujuće materije: sumpor dioksid, azot okside, ugljen dioksid, ugljen monoksid, amonijak, metan, nemetanske ugljovodonike, benzen i čvrste čestice do 10 µm.

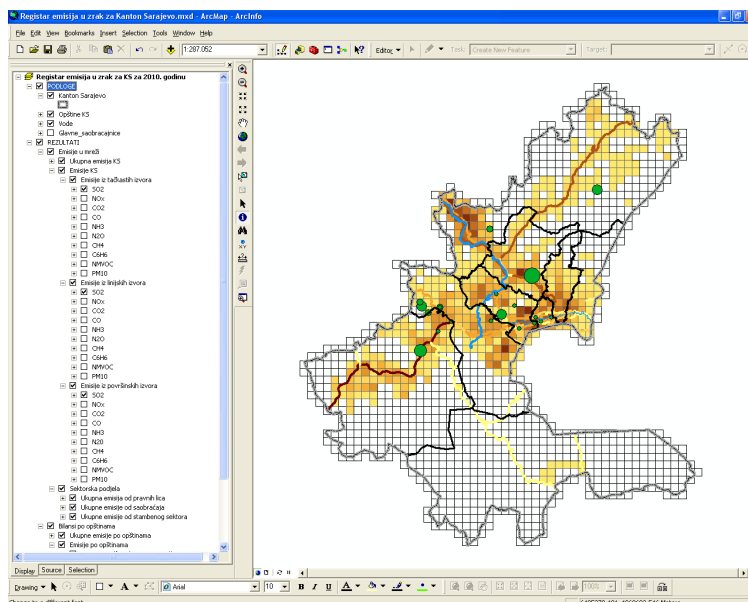
Do završetka izrade Registra sa disperzionim modelom, može se pouzdanije tvrditi o stanju kvaliteta zraka u Kantonu, samo za parametar PM10, odnosno čvrste čestice, jer je rađen posebni Akcioni plan za redukciju, kroz čiju pripremu je izvršeno ocjenjivanje kvaliteta zraka i kategorizacija područja. U tom smislu se može zaključiti, da stanje kvaliteta zraka za pomenuti parametar na lokacijama stanica Otoka i Alipašina, spada u kategoriju III ili prekomjerno zagađen zrak za sve godine mjerenja, dok je kvalitet zraka na lokaciji stanice Bjelave kategorije II. Navedene kategorije su karakteristične samo za mjesta na kojima su vršena mjerenja kvaliteta zraka, dok će, kao što je istaknuto, stanje kvaliteta zraka i kategorije područja Kantona Sarajevo, biti određene realizacijom projekta koji je u toku, i to na parametre čvrstih čestica, sumpor dioksida i azotnih oksida.

Slika 5. Emisija čvrstih čestica u Kantonu Sarajevo

Registar emisija u zrak je inače, polazna tačka za planiranje razvoja naselja, simuliranje unošenjem budućih objekata, proračun prizemnih koncentracija, izbor lokacija za zagađivače, sanaciju postojećeg stanja i sl. U okviru Registra se predlažu i mjere za unapređenje stanja, koje mogu biti zakonodavne, organizacione, tehničke i planske. Bitan segment je prognoza stanja kvaliteta zraka, koja se vrši na osnovu postojećeg stanja i planiranih novih izvora emisije u zrak. Registar emisija u zrak je, dakle, bazni element za prostorno planiranje, jer usmjerava buduću gradnju pogona ili objekata, sagledavajući njihov očekivani uticaj na kvalitet zraka.

Iz tog razloga Ministarstvo je pokušalo inicirati značajnije uključivanje i korištenje već urađenog Registra emisija za 2010. godinu (Sl.4) od strane Zavoda za planiranje razvoja Kantona, ali bez značajnog uspjeha.

Slika.4. Izgled prozora baze podataka u ArcGis-u

Nakon što se završi projekat utvrđivanja kategorija kvaliteta zraka po područjima Kantona. Zavod za planiranje razvoja Kantona mora intenzivnije koristiti ovaj savremeni instrument, jer se željeni kvalitet zraka, između ostalog, prioritarno osigurava integriranjem okolinskog i prostornog planiranja. U skladu sa Odlukom o zaštiti i poboljšanju kvaliteta zraka, kad se izvrši kategorizacija, ne bi se smjele izdavati dozvole za nove zahvate u prostoru ili rekonstrukcije postojećih izvora, ukoliko ti zahvati mogu ugroziti utvrđenu kategoriju kvaliteta zraka.

Također, nadležni organ neće moći izdati dozvole za novi izvor zagađenja zraka u području treće kategorije (prekomjerno zagađen zrak), ako se novom gradnjom ne osigurava smanjenje zagađenja.

3.4. Uzroci postojećeg stanja kvaliteta zraka

Na kvalitet zraka u Kantonu Sarajevo djeluju emisije zagađujućih supstanci iz industrijskog, stambenog sektora i saobraćaja. Pored toga, kvalitet zraka ovisi od niza drugih faktora, kao što su: orološke karakteristike područja, stepen izgrađenosti prostora, meteorološki parametri, prisustvo zelenila itd. Inače, emisija je ispuštanje određenih materija iz izvora u atmosferu, koje u određenim koncentracijama mogu biti štetne za ljude i prirodu.

U javnom sektoru i industriji nastaju emisije sagorijevanjem goriva za potrebe grijanja, a u taj sektor se svrstavaju toplane, individualne kotlovnice za proizvodnju energije za grijanje i tehnološke potrebe.

Najčešći uzroci emisija iz ovog sektora su:

- niska energetska intenzivnost,
- slabo održavanje energetskih i industrijskih postrojenja, posebno one opreme od koje zavisi emisija zagađujućih supstanci,
- korištenje neadekvatnih goriva,
- neusaglašenost korištenja goriva sa tipovima ložišta,
- sporo uvođenje principa „čišće proizvodnje“ u vođenju pogona ili postrojenja, kao i tehnološkog unaprijeđenja.

U novonastaloj situaciji, povećanjem cijene prirodnog gasa, kao i nesigurnosti kontinuiranog dotoka dovoljnih količina, vrši se zamjena prirodnog gasa sa čvrstim ili tečnim gorivima. To se dešava i sa privrednim pogonima i postrojenjima, ali je daleko izraženiji trend u domaćinstvima, odnosno stambenom sektoru.

S tim u vezi najčešći uzroci prekomjernih emisija iz stambenog sektora su:

- visoki toplotni gubici i rastrošni objekti u smislu potrošnje energije,
- neodgovarajuće konstrukcije ložišta, sobne peći i kotlovi male snage, uglavnom pravljani po zapadno-evropskim licencama (konstruirani za druge vrste uglja) onemogućavaju efikasno i malo zagađujuće sagorijevanje domaćeg uglja,
- nepostojanje oplemenjenog uglja ili pogodnih oblika biomase za potrebe malih ložišta.

Značajniji utjecaj na kvalitet zraka u Kantonu ima saobraćajni sektor. Razlozi povećenog zagađenja zraka iz saobraćaja su:

- veliki broj vozila,
- nedovoljno strogi propisi za kontrolu automobila,
- neodgovarajuće održavanje vozila,
- nekvalitetne provjere emisija na tehničkim pregledima vozila,
- neizgrađena infrastruktura,
- izostanak efikasnijeg regulisanja saobraćaja na postojećim saobraćajnicama, jer se zastojima u saobraćaju emituje veća količina zagađujućih materija,
- neadekvatan javni gradski prijevoz,
- nedostatak parking mjesta,
- nekvalitetna goriva.

4. PREDUZETE MJERE

Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša Kantona Sarajevo vrši različite aktivnosti na sprječavanju i smanjenju zagađenja zraka s ciljem zaštite zdravlja ljudi, prirodnog i materijalnog naslijeđa.

Odlukom o zaštiti i poboljšanju kvaliteta zraka, utvrđena je obaveza upravljanja kvalitetom zraka, koja podrazumijeva uključivanje svih nadležnih organa Kantona, Grada i općina, kao i drugih pravnih lica u sistem, definisanje planskih, upravno-administrativnih i tehničko-tehnoloških mjera, praćenje i prognoziranje kvaliteta zraka, ograničenje i nadzor nad emisijama, uključivanje parametara od kojih zavisi kvalitet zraka u proceduri izdavanja dozvola, obavještanje javnosti o stanju kvaliteta zraka itd.

Pošto je upravljanje kvalitetom zraka veoma širok koncept koji traži ispunjavanje nadležnosti brojnih subjekata, od velike je važnosti integralni pristup protoka informacija i podataka i umreženost institucija, a posebno odgovorno postupanje svih u tom lancu.

Tri su glavna cilja koja se žele postići, a koji su ujedno utvrđeni strateškim dokumentima Federacije i Kantona u ovoj oblasti. To su ograničenja emisija iz izvora (stacionarnih i mobilnih), upravljanje kvalitetom zraka kao sastavnom komponentom prostornog i urbanističkog planiranja je planiranje privrednih aktivnosti, u prvom redu energetske postrojenja i unaprjeđenje korištenja energije povećanjem energetske efikasnosti.

Mjere za očuvanje kvaliteta zraka, koje pokreće Ministarstvo se mogu razvrstati u tri grupacije, i to: upravno-administrativne, planske i tehničko-tehnološke.

4.1 UPRAVNO - ADMINISTRATIVNE MJERE

4.1.1. Kontrola emisija iz ložišta i tehnoloških procesa

Kad govorimo o ograničenju emisija iz izvora, primarni zadatak je uspostaviti nadzor, što se radi putem monitoringa i kontrole emisija iz postrojenja za sagorijevanje koje provodi Ministarstvo prostornog uređenja.

S obzirom na toplotnu snagu, postrojenja za sagorijevanje mogu biti velika, srednja i mala. Velika postrojenja za sagorijevanje su postrojenja čija je toplotna snaga jednaka ili veća od 50 MWth, srednja od 1, 5 ili 10 MWth (u zavisnosti od vrste goriva) do 50 MWth, a mala postrojenja su postrojenja čija je toplotna snaga manja od donje granice za srednja postrojenja. Kanton Sarajevo nema velikih postrojenja, nego samo srednja i mala.

Shodno važećim propisima operatori postrojenja za sagorijevanje vrše svake godine mjerenja emisije iz ložišta u cilju dokazivanja, da su zadovoljene granične vrijednosti emisije. U tu svrhu su ovlaštene laboratorije za mjerenje koje angažuje operator, a podaci o mjerenju se unose u propisani obrazac Izvještaja. Budući da su u 2013. i 2014. godini promijenjeni federalni propisi u segmentu kontrole emisija iz pogona za sagorijevanje, izvršeno je reizdavanje ranijih ovlaštenja za mjerenje, koje je uključilo utvrđivanje opremljenosti prijavljenih laboratorija za ove poslove, te kontrolu poznavanja propisa, kao i procesa mjerenja emisije.

Iako je prema Federalnom pravilniku jedan od uslova za vršenje poslova mjerenja emisija iz stacionarnih izvora zagađenja zraka, da je laboratorija akreditovana prema standardu BAS EN ISO/IE 17025, kroz Kantonalnu Odluku je zadržana i mogućnost davanja posebnih ovlaštenja, zbog malog broja akreditovanih laboratorija, koje realno ne mogu zadovoljiti potrebe Kantona Sarajevo. Trenutno šest laboratorija ima izdata ovlaštenja Ministarstva, dok mjerenja obavljaju i četiri laboratorije, koje su akreditovane prema navedenom standardu.

Registar laboratorija, obavještanje o obavezi mjerenja emisije za operatore postrojenja za sagorijevanje, te obrazac izvještaja i uputstvo za njegovo popunjavanje se nalaze na web stranici Ministarstva, na linku http://mpz.ks.gov.ba/sektori/okolis/zastita_zraka/lozista.

Na osnovu obaveze mjerenja emisije iz postrojenja za sagorijevanje (kotlovnica) i dostavljenih izvještaja o izvršenim mjerenjima, Ministarstvo je formiralo Registar izvora zagađivanja zraka iz

ložišta (postrojenja za sagorijevanje) na području Kantona Sarajevo u elektronskom obliku. Za potrebe Ministarstva, Zavod za informatiku i statistiku Kantona Sarajevo vrši unos podataka o izmjenjenim koncentracijama zagađujućih materija. Svi izvori za koje postoje izvještaji o praćenju emisije iz ložišta su uvršteni u Registar.

Ministarstvo vrši analizu podataka, te izvještaje o izvršenim mjerenjima i prekoračenjima dozvoljenih vrijednosti jednog ili više polutanata periodično dostavlja inspekciji zaštite okoliša na nadležno postupanje.

U tabeli 1. prikazan je pregled dostavljenih izvještaja i broja konstatovanih prekoračenja emisije neke od izmjenjenih zagađujućih materija od perioda kada je formiran Registar izvora zagađivanja zraka iz postrojenja za sagorijevanje.

Tabela 1.

Grijna sezona	Broj firmi	Broj kotlovnica	Broj dostavljenih izvještaja	Broj prekoračenih vrijednosti
2003/04	35	178	396	85
2004/05	36	184	261	111
2005/06	91	251	453	115
2006/07	71	234	489	181
2007	45	161	294	90
2008	44	176	372	68
2009.	36	128	283	44
2010.	54	163	414	24
2011.	58	287	571	19
2012.	33	164	378	16
2013.	48	67	181	13
2014*	32	174	206	6

* Pregled dostavljenih izvještaja za 2014.godinu je urađen zaključno sa 05.11.2014.g.

Iz tabele 1. se može konstatovati, da je broj firmi koje su dostavile izvještaj svake grijne sezone, odnosno godine, različit. Jedan od razloga je, izbjegavanje dostavljanja izvještaja onih firmi kod kojih je ovlaštena laboratorija zabilježila prekoračenje. U ovakvim slučajevima okolišna inspekcija je, u skladu sa Federalnim zakonom o zaštiti zraka iz 2003.godine, mogla samo upozoriti operatore ložišnih instalacija. Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti zraka koji je objavljen 2010.godine, propisane su i sankcije za nedostavljanje izvještaja o mjerenjima.

Takođe, iz tabele se može primijetiti da je najveći broj izvještaja dostavljen u 2005/2006.grijnoj sezoni, kada je Ministarstvo uputilo dopise obveznicima dostavljanja izvještaja Ministarstvu. Ova konstatacija može upućivati na činjenicu da operatori pogona i postrojenja nedovoljno prate zakone i obaveze koje su dužni ispunjavati. Obavijest operatorima postrojenja za sagorijevanje o obavezi mjerenja emisije iz ložišta nalazi se na web stranici Ministarstva, na linku http://mpz.ks.gov.ba/sektori/okolis/zastita_zraka/lozista.

Pojačanim inspeksijskim nadzorom, ovaj nedostatak bi se mogao korigovati. Međutim, umjesto da se radi na jačanju inspeksijskog aparata, broj inspektora zaštite okoliša se u 2013.godini smanjio na samo jednog, čime je dodatno otežan rad Ministarstva u segmentu kontrole zagađivača zraka.

Prateći konstatovani broj prekoračenih vrijednosti polutanata, iz tabele se može vidjeti trend opadanja, a razlog je djelovanje inspekcije, kroz nalaganje različitih mjera za smanjenje emisije.

Pošto u Kantonu Sarajevo egzistira veliki broj malih privrednih i uslužnih subjekata, još nije poznat tačan ukupan broj postrojenja za sagorijevanje koji podliježu obavezi kontrole. Stoga ovo Ministarstvo, pored ostalog, radi i na upotpunjavanju postojećeg Registra zagađivača saradnjom sa općinskim organima, inspekcijom, Ministarstvom privrede, stručnim institucijama, ovlaštenim laboratorijama koje vrše mjerenje emisije iz ložišta, te kroz kontrolu izdatih okolinskih dozvola.

Na vrijednosti emisija iz ložišta uveliko utiču vrste goriva, a posebno štetne uticaje proizvodi korištenje ugljeva sa većim procentom sumpora. U skladu sa Odlukom o poboljšanju kvaliteta zraka putem nadležne inspekcije, vrši se kontrola ugljeva koji se, putem legalnih operatora za distribuciju, koriste u Kantonu Sarajevo.

Tabela 2. Sadržaj sumpora u u Bosansko-Hercegovačkim ugljevima

grupa	ugalj	Toplotna vrijednost MJ/kg	sadržaj sumpora %	redukc. sadržaj S g/4,2 MJ
1	Stanari	9.66	0.23	0.70
2	Banovići	19.6	1.4	2.12
	Kakanj	14	1.6	3.36
3	Gacko	9.06	1.1	3.61
	Zenica	19.09	2.5	3.85
	Breza	17.68	2.4	3.99
	Livno	13.78	2.1	4.48
4	Mostar	15.27	3.2	6.16
5	Ugljevik	10.77	5	13.65
	Čelebić	8.4	5.3	18.55

Prema navedenoj Odluci, u kojoj su propisane dozvoljene vrijednosti sumpora u uglju, jedino ugljevi Stanari i Banovići zadovoljavaju propisane vrijednosti. Iako inspekcija kontinuirano vrši kontrolu prodaje ugljeva, izraženo je korištenje nekvalitetnih ugljeva, koji na tržište dolaze ilegalnom prodajom.

Pored navedenog, od izuzetne je važnosti čišćenje, pregledi i kontrola dimovodnih kanala, naročito u domaćinstvima, gdje nije moguće vršiti nadzor od strane nadležne okolinske inspekcije.

Pošto su važećim propisima iz oblasti protivpožarne zaštite, Grad i općine bili obavezani, da donesu posebne akte kojim će se regulisati obavljanje dimnjačarske djelatnosti, što nisu učinili, ovo Ministarstvo je u novodonesenoj Odluci o zaštiti i poboljšanju kvaliteta zraka iz 2013. godine, ovu djelatnost regulisalo u mjeri kojom se osigurava prevencija i očuvanje kvaliteta zraka, redovnim čišćenjem i održavanjem dimovodnih objekata. Odlukom su propisane obaveze vlasnika, korisnika i upravitelja stambenih i poslovnih prostora, da obezbijede njihovo redovno čišćenje i pregled, putem dimnjačarske službe. Kako dimnjačarska djelatnost na području Kantona Sarajevo nije pravno uređena, ovom Odlukom su propisani opći i posebni uslovi za obavljanje dimnjačarske djelatnosti, rokovi pregleda i čišćenja dimovodnih objekata, postupanje u slučaju nepravilnosti, te mjerenje emisije iz dimnjaka putem ovlaštenog dimnjačara, posebno u slučajevima kad postoji sumnja u prekomjerna zagađenja iz individualnih stambenih objekata.

Pored postrojenja za sagorijevanje (kotlovnica), na kvalitet zraka u Kantonu Sarajevo utiču i **emisije iz tehnoloških postrojenja**, koje nastaju u procesu proizvodnje u industriji, a koja nisu vezana za proizvodnju energije. U ovakvim postrojenjima dolazi do emisije znatno većeg broja polutanata od onih koji nastaju kao posljedica sagorijevanja, i zavise od vrste proizvodnog procesa. Mjerenje emisije iz tehnološkog procesa (različitih industrijskih grana) je daleko kompleksnije, s obzirom na to, da su zagađujuće materije koje su produkt nekog tehnološkog procesa, različite i da zavise od vrste tehnološkog procesa, odnosno ulaznih supstanci koje se koriste u proizvodnji. Federalnim pravilnikom o monitoringu emisija zagađujućih materija u zrak propisan je način, postupak, učestalost i metodologija mjerenja emisije zagađujućih materija, obaveze operatora da

vrše provjeru ili praćenje emisije zagađujućih materija u zrak iz stacionarnih izvora zagađivanja u ovisnosti od vrste postrojenja, kriteriji za uspostavljanje mjernih mjesta, postupak vrednovanja rezultata mjerenja emisije i usklađenosti sa propisanim graničnim vrijednostima emisije, organizacija provjere emisije i uvjeti koje treba da zadovolji pravno lice koje vrši provjeru emisije, te sadržaj izvještaja o izvršenim mjerenjima emisije i bilansu emisije.

Pošto se do 2012.godine za mjerenje emisije iz stacionarnih izvora zagađenja u FBiH nije akreditovala nijedna laboratorija po standardu ISO 17025, da bi uspostavilo kontrolu emisije iz tehnoloških procesa, ovo Ministarstvo je, u skladu sa članom 32.stav 3. Odluke o mjerama za očuvanje kvaliteta zraka u Kantonu Sarajevo, – Prečišćeni tekst («Službene novine Kantona Sarajevo» br. 6/10), provelo Javni poziv za davanje ovlaštenja za vršenje poslova mjerenja emisije u zrak iz tehnoloških postrojenja na području Kantona Sarajevo, nakon čega su ovlaštene dvije laboratorije za vršenje predmetnih poslova.

Ministarstvo je, u saradnji sa Zavodom za statistiku i informatiku Kantona Sarajevo formiralo listu od oko 1000 pogona i postrojenja, koja na osnovu vrste djelatnosti imaju ili mogu imati ispuštanje štetnih polutanata u zrak tokom odvijanja tehnološkog procesa.

Svi potencijalni obveznici kontrole emisije iz tehnološkog procesa su obaviješteni o obavezi praćenja emisija zagađujućih materija u skladu sa važećim federalnim pravilnicima, te su istim dostavljeni obrasci sa uputstvom, koji su bili dužni ispuniti i dostaviti Ministarstvu kako bi se formirao Registar izvora zagađivanja zraka iz tehnološkog procesa.

Međutim, ovlaštene laboratorije su imale mogućnost mjerenja veoma malog broja zagađujućih materija, koji nije mogao zadovoljiti potrebe postrojenja u Kantonu Sarajevo. S druge strane, nepoznavanje vrsta zagađujućih materija koje se pojavljuju iz određenog tehnološkog postrojenja, kao i troškova mjerenja, uzrokovalo je slab odziv i otpor od strane industrije.

Zbog navedenih razloga se odustalo od uspostavljanja posebnog Registra emisija iz tehnoloških procesa samo za područje Kantona Sarajevo. Neovisno od svih pobrojanih razloga, praćenje emisija iz proizvodnih procesa, uz stručno osposobljavanje i izdvajanje finansijskih sredstava, mora postati redovna praksa, a radi eliminacije većeg broja štetnih polutanata u zrak. Inače, u skladu sa važećim propisima, Registar emisija u elektronskoj formi dužno je da vodi Federalno ministarstvo okoliša i turizma.

4.1.2. Kontrola emisija iz motornih vozila

Imajući u vidu uticaj saobraćaja na kvalitet zraka, Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša je iniciralo vršenje monitoringa emisija iz saobraćaja, s ciljem utvrđivanja stanja, te djelovanja u funkciji zaštite zraka.

U tom pogledu vođen je i Registar emisija iz motornih vozila. Od strane Zavoda za informatiku i statistiku Kantona unošeni su iz izvještaja stanica tehničkog pregleda podaci o kontroli izduvnih gasova, koja se vrši prilikom redovnog godišnjeg pregleda vozila prilikom registracije. Formiranje i vođenje Registra, a potom i analiza obrađenih podataka je predstavljala izuzetno složen i odgovoran posao, na kojem je bilo angažovano više stručnih institucija i pojedinaca.

Detaljnim praćenjem izvještaja o izmjenjenim vrijednostima izduvnih gasova iz vozila, konstatovane su brojne nevalidnosti i nelogičnosti podataka, što je upućivalo da postoje veliki propusti u radu stanica tehničkog pregleda, a koji su se ogledali u nepravilnom postupku mjerenja, manipulaciji sa izmjenjenim vrijednostima, nepravilnom rukovanju sa uređajima za mjerenje itd.

O podacima do kojih smo došli u vezi sa nepravilnostima u radu stanica tehničkog pregleda, u više situacija smo upoznali javnost, a posebno insistirali na postupanju Ministarstva prometa i komunikacija Federacije BiH, u čijem je resoru nadzor nad radom istih. Cjelovitu informaciju o evidentiranim problemima, dostavili smo svim relevantnim organima, od Ministarstva prometa na svim nivoima, do Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona.

Nakon što je bilo evidentno da neće uslijediti očekivana reakcija, izmjenom Kantonalne Odluke o mjerama za očuvanje kvaliteta zraka, ukinuta je obaveza vođenja Registra emisija iz motornih vozila.

Međutim, možemo konstatovati da su preduzete aktivnosti rezultirale minimalnom, ali bitnom promjenom, a to je uvođenje video nadzora i obaveze mjerenja izduvnih gasova, pri čemu je ukinuta praksa da se vozila registruju, a da se uopšte ne izvrši tehnički pregled. Ali, sa stanovišta eliminacije iz saobraćaja vozila koja imaju nedopuštene emisije, ništa se suštinski nije promijenilo, budući da je tzv. „eko – test“, koji se provodi prema važećim propisima o tehničkom pregledu vozila, samo formalni čin, koji ne proizvodi nikakve posljedice.

Naime, za svako vozilo prilikom tehničkog pregleda, u svrhu registracije, obavezno se vrši mjerenje izduvnih gasova, ali izmjerene vrijednosti nisu „eliminatorne“ u smislu zabrane registracije vozila sa prekoračenom emisijom, pa se postavlja pitanje svrhe mjerenja i stvaranje suvišnih troškova i stanicama tehničkog pregleda i vlasnicima vozila.

Po tumačenjima dobijenim iz relevantnih izvora, ovo se ne čini zbog nemogućnosti automatskog detektovanja uzroka, odnosno nije moguće odmah utvrditi da li su prekomjerne emisije posljedica neispravnosti vozila ili kvalitete goriva. Ni softver urađen od strane Instituta za privredni inženjering iz Zenice, koji je u svojstvu organizacije za stručni nadzor, uradio isti, ne prepoznaje prekomjerne emisije kao problem, koji treba otkloniti prije registracije vozila.

Budući da Kanton Sarajevo ima ozbiljne razmjere zagađenja zraka tokom čitave godine, tražili smo službenim putem da se ovakva praksa onemogući. Uz to pridružili smo se inicijativi koju je pokrenulo Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo – Sektor saobraćajne policije, za izmjene i dopune važećih propisa o bezbjednosti saobraćaja u BiH. Preciznije, riječ je o Pravilniku o tehničkom pregledu vozila („Službeni glasnik BiH“ br. 13/07), čijom bi se korekcijom stvorile adekvatne pretpostavke za uvođenje „eko – testa“ po uzoru na susjedne države. Pored dorade pojedinih rješenja zahtijevano je preciziranje nadležnosti i postupaka za kontrolu izduvnih gasova izvan objekta stanice za tehnički pregled. U tom smislu bi bilo najprimjerenije da službena lica saobraćajne policije, radi brzine i efikasnosti djelovanja, budu osposobljena za mjerenja na saobraćajnicama. Za ove svrhe bi trebalo nabaviti dodatnu opremu (kombi vozilo) za mobilni pregled izduvnih gasova na saobraćajnicama, za što postoje raspoloživa namjenska sredstva dobijena iz Fonda za zaštitu okoliša FBiH.

Iako nam je iz Ministarstva prometa i komunikacija BiH saopšteno da se intezivno radi na pripremi novog Pravilnika o tehničkom pregledu vozila, nakon više od osam mjeseci nema nikakvog napretka, pa se to može tumačiti na različite načine, a najbitnije je da se problematici zagađenja iz saobraćaja ne pristupa dovoljno ozbiljno i savjesno.

4.1.3. Inspeksijski nadzor i druge kontrole

Nadzor nad primjenom Federalnog Zakona o zaštiti zraka i Odluke o zaštiti i poboljšanju kvaliteta zraka u Kantonu Sarajevo vrši Federalna inspekcija zaštite okoliša i kantonalna inspekcija zaštite okoline i prirode, svako iz svoje nadležnosti. O djelovanju federalne inspekcije, i pored traženja, nemamo povratne informacije.

U okviru inspeksijskog nadzora nad primjenom Zakona, vrši se kontrola obaveze godišnjeg monitoringa zraka po službenoj dužnosti, provjere vrste i ispravnosti ložišta, koja se koriste u

većim, pretežno industrijskim pogonima, te vrste energenata, gdje je značajno provjeriti procenat sumpora u ugljevima koji se lože, obzirom na zakonsku obavezu limitiranja istog.

Tokom nadzora nad sprovođenjem Zakona o zaštiti zraka, inspekcija zaštite okoline i prirode Kantona se najčešće susreće sa pritužbama vezanim za loše sagorijevanje iz dimnjaka industrijskih pogona i raznih uslužnih djelatnosti kao što su: pekare, restorani i sl., paljenju vatre na otvorenom prostoru, smetnji od neugodnog mirisa, nastalog od raznih vrsta djelatnosti zbog neizvedenih ili nepravilno izvedenih ventilacionih kanala.

Osim po službenoj dužnosti, inspekcija zaštite okoline i prirode djeluje na osnovu žalbi građana, te kao na osnovu rezultata utvrđenih monitoringom polutanata iz postrojenja za sagorijevanje, u slučajevima kada je ustanovljeno prekoračenje graničnih vrijednosti nekog polutanta. Treba istaći da se radi o vrlo složenom inspekcijskom pregledu i utvrđivanju činjeničnog stanja u objektima kao što su različite tvornice, pilane, štamparije, asfaltne baze i slično.

Generalno gledajući, veći zagađivači na području Kantona Sarajevo u zadovoljavajućem procentu obavljaju godišnji monitoring zraka i nastoje otkloniti eventualni problem pojave povišenih vrijednosti nekog od polutanata.

Usljed povećanja koncentracije nekih polutanata, koje je ustanovljeno na osnovu izvještaja dostavljenih Ministarstvu, inspekcija zaštite okoline i prirode je izvršila obilazak značajnog broja industrijskih i privrednih postrojenja na području Kantona, te naložila servisiranje ložišnih instalacija i ponovno mjerenje u cilju postizanja graničnih vrijednosti emisija, čišćenje, eventualno rekonstrukciju kotlovnica, kao i druge zakonom dozvoljene mjere. Inspekcijsko djelovanje se naročito intenzivira u slučajevima povećanja koncentracija zagađujućih materija u zraku, pri kojima je nužno primijeniti Plan interventnih mjera u slučajevima prekomjerne zagađenosti zraka.

Naprimjer, u 2013. godini, na okolnosti poštivanja odredbi Zakona o zaštiti zraka i Odluke o zaštiti i poboljšanju kvaliteta zraka u Kantonu Sarajevo, inspekcija zaštite okoliša (1 izvršilac) izvršila je ukupno 95 inspekcijskih nadzora.

Redovnim inspekcijskim nadzorom utvrđeno je da subjekti kontrole (veći zagađivači) većinom poštuju odredbe propisa, uključujući korištenje dozvoljenih energenata i vršenje obaveznog monitoringa emisije zagađujućih materija iz ložišta.

Znatan broj nadzora izvršen je po zahtjevu stranaka i samo u manjem broju je bio opravdan. Naime, najveći broj prijava stranaka odnosio se na navodno spaljivanje zabranjenih materija u ložištima ili na otvorenom prostoru (plastika, kablovi, guma), što izvršenim inspekcijskim nadzorima nije utvrđeno.

U dostavljenim prijavama građana uobičajeno se ističu problemi vezani za pojavu neugodnih mirisa uzrokovanih radom ugostiteljskih objekata lociranih u prizemljima stambeno-poslovnih objekata ili u neposrednoj blizini. U takvim slučajevima predviđeno je da svi ugostiteljski objekti sa pripremom hrane imaju adekvatan (zaseban) dimovodni odnosno ventilacioni kanal izveden na propisanu visinu.

Izvođenje adekvatnih dimovodnih, odnosno ventilacionih kanala zahtijeva pravovremeno obezbjeđenje predviđenih saglasnosti (etažni vlasnici) i odobrenja nadležnih organa, na što bi općinski organ prilikom određivanja namjene prostora trebao obratiti pažnju.

Uzimajući u obzir, da se na prostoru Kantona kontinuirano odvijaju radovi na izgradnji objekata i saobraćajnica, koji i pored polijevanja materijala, neminovno uzrokuju pojavu prašine, od inspekcije se očekuje kontinuirani nadzor i djelovanje na rješavanje problema emisije prašine sa gradilišta.

Evidentan je i problem kotlovnica državnih/federalnih institucija (Predsjedništvo BiH, Stranke Federacije BiH, Vlada Federacije BiH), za koje nije obezbjeđena okolinska dozvola, odnosno nije pokrenut ni postupak uz obrazloženje da nije određeno vlasništvo objekta. Za te objekte su čak i izdata rješenja o obezbjeđenju okolinskih dozvola, ali ista nisu izvršena.

U narednom periodu inspekcijskim pregledom treba biti obuhvaćen veći broj pogona, koji sa stanovišta svoje djelatnosti mogu značajno uticati na kvalitet zraka. U tu svrhu potrebno je hitno upošljavanje dodatnih inspekcijskih kadrova u Inspektoratu urbanističko-ekološke inspekcije.

4.1. PLANSKE I ORGANIZACIONE MJERE

4.1.1.Registar (katastar) emisija u zrak

Pored upravljanja emisijama (nadzor, sankcija putem inspekcije) kako je navedeno, Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša je pokrenulo više radnji i obezbijedilo neophodne zakonske, planske i organizacione pretpostavke na putu uspostave integralnog sistema upravljanja kvalitetom zraka. U tom kontekstu, kao što smo u ranijem tekstu naveli, jedini u BiH smo, u skladu sa obavezom propisanom članom 26. Zakona o zaštiti zraka Federacije BiH, izradili Registar emisija u zrak za područje Kantona Sarajevo. Registar predstavlja temeljni element za prognoziranje kvaliteta zraka, te preduzimanje preventivnih, dugoročnih, planskih aktivnosti i korektivnih akcija na bazi pouzdanih prognoza. On sadrži podatke o nastanku emisija deset posmatranih zagađujućih materija, izvora emisija, bilanse po vrstama izvora, sektorima i po općinama, prijedloge mjera za poboljšanje kvaliteta zraka uz jasne mjere za smanjenje zagađenja iz malih ložišta, iz industrije, odnosno tehnoloških postrojenja i iz saobraćaja.

Svi podaci o emisiji su prikazani u geografskim infomacionim sistemima. Skraćena verzija Registra emisija se nalazi na web stranici Ministarstva.

Na osnovu dosadašnjih mjerenja kvaliteta zraka putem mreže stanica za automatski monitoring kvaliteta zraka, te izrađenog Registra emisija, konstatovano je, da je na području Kantona Sarajevo najveće zagađenje čvrstim česticama veličine do 10 mikrometara (PM10). Koncentracije ovog polutanta su u poslijeratnom periodu višestruko porasle, a u većem dijelu godine značajno premašuju dozvoljene vrijednosti.

4.2.2. Akcioni plan za smanjenje čestičnih tvari u zraku

Kako bi se ovakva situacija promijenila Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša KS, u saradnji sa Centrom za tehnološki, ekonomski i okolinski razvoj (CETEOR), izradilo je Akcioni plan za smanjenje čestičnih tvari u zrak na području KS, koji je Vlada Kantona Sarajevo usvojila na sjednici održanoj 16.04.2013.godine, a objavljen je u Službenim novinama Kantona Sarajevo broj 16/13.

Donošenje Plana je u funkciji očuvanja zdravlja građana i zaštite okoliša, budući da izloženost visokim koncentracijama čestičnih tvari može dovesti do kardiovaskularnih i respiratornih oboljenja.

Priprema Plana je obuhvatila niz aktivnosti i to:

- Prikupljanje i obradu podataka sa mreže stanica za monitoring kvaliteta zraka u Kantonu Sarajevo;
- Identifikaciju izvora emisije čvrstih čestica;
- Analizu stanja kvaliteta zraka na području Kantona Sarajevo u odnosu na čvrste čestice;
- Definisane mjere za smanjenje emisija iz izvora zagađivanja zraka čvrstim česticama;
- Utvrđivanje rokova i nosilaca aktivnosti sa procjenom potrebnih sredstava za implementaciju mjera.

Mjere koje se trebaju preduzimati na osnovu Plana su podijeljene prema sektorima na:

- A. Mjere poboljšanja monitoringa kvaliteta zraka
- B. Organizacione mjere u Kantonu Sarajevo u svrhu smanjenja emisija čestičnih tvari
- C. Mjere smanjenja emisija čestičnih tvari u stambenom i javnom sektoru

- D. Mjere smanjenja emisija čestičnih tvari u industriji
- E. Mjere smanjenja emisija čestičnih tvari u saobraćaju i
- F. Urbanističke mjere za smanjenje emisija čestičnih tvari.

Osim toga, radi lakšeg praćenja, mjere su podijeljene i prema periodu implementacije na kratkoročne i dugoročne.

Kontrola tehničke ispravnosti vozila, učestalije pranje gradskih saobraćajnica, vlaženje saobraćajnica unutar gradilišta i kontrola emisije na gradilištu i sl. podrazumijevaju one mjere koje se treba implementirati u roku od jedne godine, te se predviđa da će se njihovom realizacijom u kratkom periodu, uz neznatna izdvajanja sredstava, poboljšati kvalitet zraka u odnosu na čestične tvari.

Dugoročne mjere, kao npr. utopljavanje objekata, izgradnja saobraćajnica, smanjenje administrativnih procedura, poboljšanje kvaliteta usluga javnog gradskog prevoza i sl., su mjere za čiju je implementaciju potreban duži period (najmanje 2-5 godina) i veća materijalna sredstva.

Predviđenim planom smanjenja čestičnih tvari u zraku moguće je smanjiti ukupnu emisiju čvrstih čestica u Kantonu Sarajevo i do 45% (preko 900 tona), a procjena relativnog smanjenja emisije čvrstih čestica PM10 je 47,5 %.

Planom je predviđeno da se svake godine priprema Izvještaj, kako bi se pratio tok implementacije planiranih aktivnosti od strane svih subjekata.

Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša je u cilju izvještavanja o realizaciji mjera iz Akcionog plana, svim nosiocima aktivnosti, uputilo zahtjev za dostavu izvještaja o provedenim aktivnostima utvrđenim Planom. Međutim, od većine institucija isti nije dostavljen, kao napr. Federalnog hidrometeorološkog zavoda, Zavoda za planiranje razvoja Kantona, nekih općina (Centar, Hadžići, Ilijaš, Ilidža, Vogošća i Trnovo), Kantonalne uprave za inspeksijske poslove, nekih kantonalnih preduzeća, kao napr. „Rad“, „Gras“. Izvještaji su dostavljeni od strane Ministarstva saobraćaja – Direkcije za puteve, Ministarstva unutrašnjih poslova, općina Stari Grad, Novo Sarajevo i Novi Grad, KJKP „Park“, Zavoda za javno zdravstvo Kantona.

U tom smislu Ministarstvo stambene politike Kantona je izvijestilo da su do 2012. godine, realizovali projekte javne medijske kampanje: „Ispravno loženje“ i „Utopljavanje objekata“, te Projekat „Sanacija postojeće termoizolacione zaštite stambenih objekata kolektivnog stanovanja u Kantonu – ENESANSA“. U 2013. godini planirali su povećanje energetske efikasnosti u stambenim zgradama na području Kantona Sarajevo, ali zbog nedostatka sredstava u Budžetu Kantona, aktivnosti nisu provedene.

Ministarstvo saobraćaja – Direkcija za puteve, je inicirala projekat izgradnje biciklističke staze na području Nedžarići – Ilidža – Hrasnica – granica Entiteta.

Općine su realizovale neke mjere iz svoje nadležnosti, kao sto su: smanjenje administrativnih procedura (uvođenjem elektronske pošte, ISO standarda), akcije pošumljavanja površina, uređenje Park šume Hum i Mojnilo, utopljavanje javnih objekata i objekata kolektivnog stanovanja.

KJKP „Park“ je realizovalo projekat „Ozelenjavanje zelenih površina u šest općina u Kantonu Sarajevo“ iz sredstava Fonda za zaštitu okoliša. Takođe je izvršena rekonstrukcija starih i izgradnja 12.750 m² novih zelenih površina u općinama Stari Grad – Dariva, Centar – Šip, Novo Sarajevo – Malta, Novi Grad – Alipašino i Dobrinja, Ilidža – Butmirska cesta i Vogošća – Omladinska ulica.

Jedna od značajnih mjera smanjenja emisije čestičnih tvari u zrak je stroža kontrola tehničkog pregleda vozila. Međutim, Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona je samo istaklo prepreke koje umanjuju njihovu djelotvornost u pogledu upućivanja vozila na vanredni tehnički pregled.

Zavod za javno zdravstvo Kantona, u saradnji sa Ministarstvom prostornog uređenja i zaštite okoliša Kantona, je pokrenulo proceduru izmiještanja automatske stanice za monitoring kvaliteta zraka iz ulice Alipašina, na drugu odgovarajuću lokaciju u neposrednoj blizini. Nažalost, procedura odobravanja alternativne lokacije, koja odgovara novom Federalnom pravilniku o načinu vršenja monitoringa kvaliteta zraka i definiranju vrsta zagađujućih materija, graničnih vrijednosti i drugih

standarda kvaliteta zraka („Službene novine FBiH“ broj 1/12), traje nepredviđeno dugo, zbog nerazumijevanja nadležne službe Općine Centar i Zavoda za planiranje razvoja Kantona.

Imajući u vidu dostavljene izvještaje, kao i činjenicu da se veći broj obveznika primjene mjera iz Akcionog plana oglašio o obavezu informisanja Ministarstva, kao i razloge finansijske prirode, može se konstatovati da se Akcioni plan redukcije čestičnih tvari primjenjuje sa teškoćama i u ograničenom obimu. Zbog toga se treba razmisliti o njegovom ažuriranju, te definisanju sankcija za slučajeve svjesnog kršenja i izbjegavanja utvrđenih obaveza.

4.2.3. Plan interventnih mjera u slučajevima prekomjerne zagađenosti zraka na području Kantona Sarajevo

Vlada Kantona Sarajevo je, u skladu sa važećim propisima, još 2007.godine donijela Plan interventnih mjera u slučajevima prekomjerne zagađenosti zraka na području Kantona Sarajevo (Službene novine Kantona Sarajevo» br.32/07 i 38/07).

S obzirom na to, da je u međuvremenu donesen Pravilnik o načinu vršenja monitoringa kvaliteta zraka i definiranju vrsta zagađujućih materija, graničnih vrijednosti i drugih standarda kvaliteta zraka („Službene novine FBiH“ broj 1/12), nametnula se potreba usklađivanja, odnosno donošenja novog Plana.

Takođe, imajući u vidu iskustva iz primjene dotadašnjeg Plana, zaključeno je da je potrebno sačiniti novi dokument koji će sadržavati realno provodive mjere, te garantovati efikasnije i blagovremeno reagovanje u kriznim situacijama.

Sa gore navedenim Federalnim pravilnikom usklađene su nove granične vrijednosti, uvedene tolerantne vrijednosti za polutante koji se mjere na području Kantona Sarajevo, a zbog problema sa prekomjernim emisijama čvrstih čestica u zraku u Kantonu Sarajevo, ugrađene su vrijednosti koje zahtijevaju pokretanje epizoda upozorenja i uzbune za čvrste čestice u zraku promjera do 10µm (PM10).

Takođe, utvrđeni su i pragovi upozorenja i uzbune u slučajevima prekoračenja vrijednosti prizemnog ozona, koji se, za razliku od drugih polutanata, intenzivnije pojavljuje i u ljetnom periodu.

Radi lakše koordinacije i mobilnosti, smanjen je broj članova Operativnog štaba, te je uvedena potreba i mogućnost odlučivanja telefonskim putem, u slučaju potrebe za proglašavanje II i III epizode.

U funkciji blagovremenog i efikasnog djelovanja u posebnim situacijama, uvedeno je Stručno tijelo za nadzor, kojim će koordinirati Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo, a koje je razradilo detaljan protokol rada, posebno tokom praznika i neradnih dana.

Uz to, mjere koje treba poduzimati u slučajevima prekomjerne zagađenosti zraka su utemeljene na iskustvu u dosadašnjem provođenju Plana i usaglašene sa nosiocima njihove provedbe.

Međutim, da bi Plan interventnih mjera bio provodiv kako je zamišljen, konstatovana je potreba daleko većeg angažmana svih organa i institucija kroz predlaganje i implementaciju realnih mjera iz svoje nadležnosti. Takođe, nisu prihvatljiva ni očekivanja, ponekad prisutna u javnosti, za češće proglašavanje epizoda sa zagađenim zrakom, i to zbog promjenljivosti situacije i meteoroloških prilika, koje utiču na koncentraciju zagađenja, kao i troškova prilagođavanja na režim utvrđen Planom, od strane pojedinih nosilaca realizacije. Znači, Plan interventnih mjera treba doradivati kao instrument djelovanja samo za posebne situacije, dok angažman treba koncentrisati na provođenje čitavog niza preventivnih i stalnih mjera, kako bi se smanjilo zagađenje zraka, odnosno isto svelo na optimalni nivo koji priroda može sama regulisati.

4.3. TEHNIČKO-TEHNOLOŠKE MJERE

Značajan učinak na očuvanje čistoće zraka ima nalaganje i primjena niza tehničko-tehnoloških mjera za korištenje najbolje raspoloživih tehnologija u privredi, a što se prije svega, obezbjeđuje izdavanjem okolinskih dozvola od strane Ministarstva, kao i učešćem u procedurama za koje je nadležno Federalno ministarstvo okoliša i turizma.

Naime, pravna i fizička lica ne mogu dobiti urbanističku saglasnost, odnosno odobrenje za gradnju, izgraditi i pustiti u rad novi pogon i postrojenje ukoliko nisu prethodno dobila okolinsku dozvolu prema posebnim propisima.

Obveznici pribavljanja okolinskih dozvola, pored ispunjenja uslova propisanih Zakonom o zaštiti okoliša FBiH, dužni su da:

- a) predvide najbolje raspoložive tehnike, pri čemu emisija ne smije da prekorači granične vrijednosti date odgovarajućim provedbenim propisom Zakona o zaštiti zraka;
- b) koriste sirovine, goriva i hemikalije koje nemaju negativan uticaj na kvalitet zraka, a po svojim karakteristikama zadovoljavaju odredbe Kantonalne Odluke, odnosno provedbene propise donesene na osnovu Zakona o zaštiti zraka;
- c) predvide odgovarajuće parametre dimnjaka, odnosno, ispusta kojima će se postići takvo razblaženje dimnih gasova, da prizemne koncentracije, koje su rezultat rada postrojenja i svih drugih postrojenja na datom području, ne prekorače granične vrijednosti kvaliteta zraka planirane za dato područje Kantona;
- d) organizuju vođenje pogona i održavanja opreme, tako da je smanjena mogućnost porasta emisije u dužem toku vremena, odnosno, smanjena mogućnost akcidenata koji mogu iznenada da dovedu do prekoračenja emisije.

Okolinskom dozvolom se, pored ostalog, svim operatorima pogona i postrojenja određenog kapaciteta, koji imaju izvore emisija u zrak, propisuju dozvoljene koncentracije zagađujućih materija u zrak, mjere za smanjenje emisije u zrak, granične vrijednosti, te monitoring emisija u zrak u skladu sa monitoring planom.

Za pogone i postrojenja za koje nije obavezna okolinska dozvola, mjere zaštite okoliša se propisuju kroz urbanističku saglasnost.

Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša je, u saradnji sa stručnim institucijama, u cilju olakšavanja propisivanja mjera zaštite zraka, još 2007.godine pripremio Tehničko uputstvo za očuvanje kvaliteta zraka za pogone i postrojenja za čiju izgradnju i puštanje u rad nije potrebna okolinska dozvola.

Takođe, u 2010.godini pripremio je stručno tehničke osnove (radno uputstvo) za ispunjavanje obaveza operatora pogona i postrojenja, za koje nije obavezna okolinska dozvola, a regulišu se kroz urbanističku saglasnost u skladu sa Zakonom o zaštiti okoliša FBiH («Službene novine Federacije BiH» br.33/03). Za općinske službenike i zainteresirane strane organizovan je seminar o korištenju ovih stručno tehničkih osnova.

Međutim, i pored svega, u velikom broju izdatih saglasnosti općinskih službi i dozvola se i dalje ne propisuju adekvatne mjere zaštite zraka. Osim nedovoljnih pomaka u ovom smislu, prisutno je i nezadovoljstvo izdavanjem okolinskih dozvola iz nadležnosti Federalnog ministarstva okoliša i turizma, zbog spuštanja standarda i kriterija i nedovoljnog opreza zbog odobravanja rada pogona, koji će evidentno uzrokovati povećanu emisiju u zrak.

5. KORIŠTENJE FINANSIJSKIH SREDSTAVA ZA ZAŠTITU ZRAKA

U Budžetu Kantona Sarajevo se redovno planiraju sredstva za vršenje i unapređenje monitoringa kvaliteta zraka putem automatskih i manuelnih stanica za kvalitet zraka, za vršenje polen monitoringa na području Kantona Sarajevo, izrade različitih projekata u saradnji sa stručnim institucijama i nevladinim organizacijama.

Izvor finansiranja u segmentu zaštite zraka predstavljaju i sredstva dobijena od Fonda za zaštitu okoliša FBiH, a prikupljaju se na osnovu Uredbe o posebnim naknadama za okoliš koja se plaćaju pri registraciji motornih vozila („Službene novine FBiH“ broj 14/11 i 27/11) i Uredbe o visinama naknada i kriterijima za obračun naknada za zagađivače zraka („Službene novine FBiH“ broj 66/11).

Međutim, uslijed nedovoljnog priliva sredstava u Budžet Kantona, u zadnje vrijeme sve češće Ministarstvo nije u mogućnosti isplatiti prethodno ugovorene i već realizovane poslove javnih ustanova, stručnih lica i institucija, tako da se dovodi u pitanje realizacija nekih kontinuiranih aktivnosti, kao što je napr. održavanje stanica za automatski monitoring kvaliteta zraka i dugogodišnje praćenje kvaliteta zraka u Kantonu Sarajevo.

6. PRIORITETI DJELOVANJA

Prioritetni ciljevi koji se trebaju realizovati u području zaštite zraka su: smanjenje emisija zagađujućih materija i smanjenje potrošnje materijalnih i energetskih resursa na područja Kantona, primjenom administrativnih, upravnih i tehničkih mjera, kako bi se osigurao kvalitet zraka koji odgovara zdravstvenim i ekološkim zahtjevima, a u funkciji daljnjeg razvoja.

Implementacija navedenih ciljeva zahtijeva maksimalnu posvećenost i odlučnost svih resornih organa i institucija Kantona Sarajevo, kao i predstavnika Kantona u organima vlasti Federacije i Bosne i Hercegovine.

Naime, efekti mjera koje preduzima Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša u svojstvu resornog organa za upravljanje kvalitetom zraka su unaprijed limitirani zbog nekooperativnosti i izostanka intersektorske odgovornosti unutar kantonalnih organizacija, a posebno općina.

S druge strane, pasivnost i nerazumijevanje viših administrativnih nivoa, prije svega Federacije, ali i odluke i politike državnih organa, se negativno odražavaju i umanjuju napore da se poboljša stanje, odnosno zaustavi trend pogoršanja kvaliteta zraka. Iz tog razloga neophodno je slijedeće:

- Intenzivno raditi na razvoju i jačanju svijesti o zajedničkoj odgovornosti u oblasti zaštite zraka od organa i institucija BiH, Federacije, Kantona i općina, do privrednih subjekata i građana.
- Insistirati na definisanju nadležnosti na nivou države BiH u oblasti zaštite okoliša i održivog razvoja, kako bi se osiguralo preuzimanje evropskih standarda i usklađivanje politika i propisa u svim sektorima, koji utiču na kvalitet zraka (industrija, transport, građenje), a posebno osiguralo efikasno međuentitetsko djelovanje koje trenutno ne funkcioniра.
- Kanton Sarajevo, u koordinaciji sa nadležnim organima i institucijama BiH i Federacije, treba iznaći održive modalitete, kojim bi se osiguralo kontinuirano i sigurno snabdijevanje prirodnim gasom. Uz to, potrebno je istražiti mogućnost davanja finansijskih poticaja za korištenje gasa, kao ekološki prihvatljivog goriva za očuvanje kvaliteta zraka, čime bi se zaustavio rastući trend korištenja fosilnih goriva, posebno ugljeva lošeg kvaliteta.
- Izraditi studiju opravdanosti, koja će detaljnije odgovoriti na pitanja u kojim se naseljima (gdje to nije trenutno slučaj) može realizovati snabdijevanje toplotnom energijom putem zajedničkih kotlovnica, koliko bi se smanjile emisije čvrstih čestica u odnosu na individualna ložišta, kao i koje institucionalno organizacione pretpostavke je potrebno ostvariti za ovu svrhu. Ujedno bi se razmatrale mogućnosti korištenja domaćih goriva, posebno biomase, kao prihvatljive alternative prirodnom gasu, koje mora biti plansko, ograničeno i kontrolisano sa aspekta emisija. Uz to potrebno je elaborirati mogućnosti korištenja ugljeva (prema vrstama uređaja, peći, snage kotlova, lokacija i sl.), te razmotriti načine efikasnije kontrole i sprečavanje korištenja ugljeva sa visokim procentom sumpora.
- Hitno prekinuti dosadašnju praksu u segmentu prostornog i urbanističkog planiranja, koje ne uvažava principe i načela zaštite zraka, a koje se ogleda u izostanku prognoziranja kvaliteta zraka u zavisnosti od planirane izgradnje pogona i postrojenja, povećanje broja izvora

emisija, odnosno izgradnje samostalnih kotlovnica u situaciji kada su neiskorišteni kapaciteti KJKP «Toplane» Sarajevo, građenju objekata na koridorima za provjetranje i sl.

- Nadležni organi za poslove prostornog uređenja od općine, Kantona i Federacije moraju striktno poštovati odredbe članova 29. i 30. Odluke o zaštiti i poboljšanju kvaliteta zraka u Kantonu Sarajevo, kojima su utvrđene zabrane izdavanja dozvola za nove zahvate u prostoru ili rekonstrukcije postojećih izvora zagađenja zraka, ukoliko ti zahvati mogu ugroziti postojeću kategoriju kvaliteta zraka. Ova obaveza se mora primjenjivati odmah po izvršenju kategorizacije područja Kantona prema kvalitetu zraka, koja će biti završena do 01.02.2015.godine.
- Zahtijevati od Federalnog ministarstva okoliša i turizma, da prilikom izdavanja okolinskih dozvola iz svoje nadležnosti obavezno i striktno uvažavaju kantonalne specifičnosti i propise, uključuju u postupke nadležne organe i institucije Kantona, te nalažu operatorima pogona i postrojenja primjenu najbolje raspoloživih tehnika, kojim se omogućava ušteda resursa i smanjenje emisija u zrak.
- Hitno preispitati i doraditi Zakon o prostornom uređenju Kantona Sarajevo i po potrebi donijeti regulativu vezanu za uštedu energije pri građenju i korištenju objekata, čime će se doprinijeti boljoj energetskej efikasnosti u zgradarstvu, posebno u privatnom stambenom sektoru koji je značajan proizvođač toplotne energije sa štetnim uticajem na kvalitet zraka.
- Hitno donijeti cjeloviti program poboljšanja javnog transporta, rekonstrukcije i dogradnje saobraćajne infrastrukture, bolje regulacije i ubrzanja saobraćaja na postojećim saobraćajnicama, korištenja prirodnog gasa i biodizela u sredstvima javnog saobraćaja, a sve u funkciji prevencije i smanjenja zagađenja zraka od saobraćaja.
- Resorno ministarstvo za oblast saobraćaja, pored obaveze izrade navedenog programa, mora iskoristiti sve kapacitete u saradnji sa Ministarstvom unutrašnjih poslova Kantona, kako bi se poboljšali i dosljedno primijenili propisi i zabranila ovjera tehničkog pregleda vozila, ako se na «Eko-testu» utvrdi da vozila ne zadovoljavaju propisane uslove, odnosno imaju prekomjerne emisije izduvnih gasova.
- Neophodno je nadograditi i jačati institucionalne i organizacione kapacitete, a posebno hitno povećati broj kantonalnih inspektora za zaštitu okoliša (sada 1 uposlenik) u funkciji provođenja ciljeva zaštite zraka, definisanih zakonskim dokumentima.
- Ažurirati Studiju za uspostavljanje automatskog monitoringa kvaliteta zraka, te utvrditi optimalni broj, lokacije i specifikaciju opreme, koju treba nabaviti i instalirati za osavremenjavanje monitoringa i pokrivanje čitavog područja Kantona mjerenjima zraka u emisiji.
- Osigurati kontinuirano i pravovremeno uplaćivanje finansijskih sredstava iz Budžeta Kantona Sarajevo, Zavodu za javno zdravstvo Kantona, za vršenje poslova monitoringa i održavanja stanica kojima upravlja.
- Zavod za javno zdravstvo mora hitno osigurati, u saradnji sa Ministarstvom, laboratorijsko ispitivanje sadržaja PM10 čestica prašine, radi prevencije i očuvanja zdravlja stanovništva, te usmjeravanja akcija i pronalaženje uzroka prekomjerne emisije čestica tokom čitave godine.
- Namjenska sredstva Kantona, obezbijedena putem Federalnog fonda za zaštitu okoliša treba ubrzano i prioritarno usmjeravati za nastavak realizacije različitih projekata prevencije i redukcije emisija u zrak, budući da se ista i prikupljaju u najvećoj mjeri iz naknada koje se naplaćuju u okviru registracije motornih vozila.
- Nužno je stvarati institucionalne, stručne i kadrovske kapacitete za praćenje i pripremu projekata sa kojima bi se apliciralo za evropske fondove i druge međunarodne izvore finansiranja, koji bi se mogli iskoristiti za unapređenje stanja na području zaštite zraka.
- Važno je unaprijediti sistem informisanja javnosti i dostupnost informacija o pitanjima kvaliteta zraka, te kreiranje javnih kampanja za jačanje ekološke svijesti svih kategorija stanovništva.

- Nastaviti sa efikasnim pristupom u zaštiti prirodnih područja u neposrednom okruženju grada, te sa projektima ozelenjavanja, a sve zbog značaja šuma i drugog rastinja u prečišćavanju zagađenog zraka.

7. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Iz svega naprijed navedenog proizilazi da je imperativ u Kantonu Sarajevo zaustaviti negativni trend, odnosno pogoršavanje kvaliteta zraka sa kojim smo suočeni, posebno u zimskom periodu tokom trajanja grijne sezone. Međutim, monitoring koji se provodi kontinuirano, ukazuje i na periodična zagađenja zraka čvrstim česticama (PM10) i u ostatku godine, što implicira na uzročnike emisija ovih supstanci, kao što su motorna vozila, industrijski pogoni i postrojenja koji emituju prašinu (kamenolomi, asfaltne baze, pilane, betonare i sl.), a pojavi prekomjernih vrijednosti doprinosi i stanje komunalne higijene.

Ako bismo rezimirali uzroke aktuelnih pojava, najkraće se može konstatovati da je ukupna ekonomska situacija, koja se odrazila na finansijski položaj privrede, materijalni i socijalni standard građana, te cijene prirodnog gasa, kao najpoželjnijeg energenta, uzrokovala promjene načina zagrijavanja objekata i prelazak na čvrsta fosilna goriva.

Takođe, uslijed ovakvog stanja, privreda ne raspolaže sredstvima za tehničko-tehnološko osavremenjavanje i nabavku nove opreme, pa čak i održavanje postojeće, a što za posledicu ima uvećanje emisije zagađujućih materija u zrak, koje se ne mogu reducirati jednostavnim zahvatima. Generalno, kvalitet korištenog uglja, a radi se o bosansko-hercegovačkim neoplemenjenim ugljevima, predstavlja uzrok prevelikih emisija iz malih ložišta, odnosno iz privatnih stambenih objekata, kao i uslužnih djelatnosti. Kontrola distribucije i korištenja ugljeva koji imaju veći procenat sumpora, iako je definisana Kantonalnom odlukom o zaštiti zraka, ima ograničeni efekat, jer se provjeravaju legalni tokovi, dok je teško rješiv problem ilegalnog tržišta, a posebno individualnog snabdijevanja ugljevima lošeg kvaliteta.

Uz to, hemijske analize i provjere zadovoljavanja standarda kvaliteta tečnog goriva se ne vrše kvalitetno i kontinuirano, a i ako se vrše, rezultati su netransparentni. Kvalitet goriva se u značajnoj mjeri reflektuje na kvalitet zraka, posebno na prekomjerne emisije iz motornih vozila.

U ovom kontekstu treba istaći i institucionalnu neopremljenost i kadrovsku neosposobljenost za obavljanje različitih mjerenja, bilo da se radi o mjerenjima emisija iz pogona za sagorijevanje, tehnoloških postrojenja, kontrole kvaliteta goriva i sl.

Iako je Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša u skladu sa raspoloživim kapacitetima, osiguralo određena mjerenja i nadzor komponenti, koje imaju refleksiju na kvalitet zraka, možemo utvrditi da zbog loše vertikalne administrativne povezanosti, kao i nespremnosti za saradnju institucija viših nivoa, ostvarujemo ograničene rezultate u području zaštite zraka. Kao očit primjer ignorisanja od strane federalnih institucija, posebno inspekcije, je uskraćivanje izvještaja o nadzoru pogona i postrojenja koji emituju zagađujuće materije u zrak, a za koje okolinske dozvole izdaje resorno federalno ministarstvo. Pored toga, zahtjevi za pojačanim inspeksijskim nadzorom, u situacijama vanredno visokih vrijednosti zagađenja, su izostali i nikad, i pored brojnih zahtjeva nismo dobili podršku, niti povratne informacije.

Međutim, nije samo problem u nekoordiniranosti među različitim nivoima. Medusektorsko djelovanje je skoro nepoznanica i na istim nivoima vlasti. Poseban je slučaj sa međuentitetskim problemima, gdje ne postoje mehanizmi zajedničkog djelovanja.

Kvalitet zraka u Kantonu Sarajevo trpi uticaje iz drugog entiteta, ali se na tom planu, pri ovakvim ustavnim nadležnostima organa BiH, ne može gotovo ništa učiniti.

Ako se koncentrišemo na specifičnosti Kantona, treba istaći dva temeljna razloga koja determiniraju aktivnosti u području zaštite zraka. To su orografske i meteorološke prilike, kao i preizgrađenost prostora, bez nužnih koridora za provjetravanje. Nažalost, prilikom planiranja korištenja prostora, marginalizirana je ova tematika do neprihvatljive mjere. Zato treba usvojiti praksu izrade strateških procjena uticaja na okoliš svih prostorno-planskih dokumenata, budući da se na osnovu istih izdaju dozvole za gradnju objekata različitih namjena. Više puta smo ukazivali da ne postoji konzistentna javna politika, s obzirom na to, da se dozvoljava gradnja novih kotlovnica, iako KJKP «Toplane» imaju dovoljne kapacitete za snabdijevanje toplotnom energijom. Iz tog razloga umjesto smanjenja broja izvora emisije, imamo stalno povećanje. S tim u vezi je i pregrijavanje prostora i velika rasipnost u proizvodnji i potrošnji toplote za zagrijavanje različitih objekata. To dovodi do povećanja zagađenja, pogotovo iz privatnih, ali i poslovnih i privrednih objekata, koji nemaju adekvatnu izolaciju i fasade, imaju dotrajale prozore, neusklađene dimnjake po visini, kao i ložišta sa neadekvatnim vrstama energenta koji koriste. Za rješavanje ovih problema nužno je unaprijediti regulativu iz oblasti građenja, a posebno njenu implementaciju kroz izdavanje dozvola i propisivanje mjera, te jačanje inspekcijskog nadzora nad njihovom primjenom.

Da bi smanjili zagađenje iz transportnog sektora, osim mjera o kojima je bilo riječi u ovoj informaciji, potrebno je intenzivnije rješavati probleme javnog gradskog prevoza, od organizacije do tehnološkog osavremenjavanja. Svakako, da se kao limitirajući faktor nameće nedostatak finansijskih sredstava koja bi se uložila u ovaj segment, ali i u ostale, koji direktno ili posredno utiču na stanje u oblasti. Teškoće sa nedostatkom sredstava odrazile su se i na kvalitet monitoringa zraka, održavanje i nabavku nove opreme, nepokrivenost kompletnog područja Kantona mjerenjima i slično. No i pored evidentne materijalne oskudice, ovo Ministarstvo je djelovalo dodjeljujući namjenska sredstva iz Fonda za okoliš u rekonstrukciju kotlovnica, izgradnju toplovoda i smanjenje emisionih izvora, nabavku Grasu vozila sa manjim emisijama, ozelenjavanje, utopljavanje objekata i slične projekte, kojima se prevenira zagađenje zraka.

Posebno zadovoljavajući učinak je ostvaren na zaštiti prirodnog naslijeđa u neposrednom okruženju grada, koje predstavlja prirodni „reciklator“ zagađenog zraka, a što je realizovano zaštitom Trebevića, Skakavca, Vrela Bosne, Bijambara i nadamo se uskoro i Bentbaše.

Sumirajući ukupnu problematiku možemo iskazati, da je uz skromne kapacitete, posebno kadrovske, inspekcijske i materijalne, urađeno dosta na planu regulative, monitoringa, prevencije, kontrole i sanacije zagađenja zraka. Naravno, za veće domete treba daleko više sinhroniziranih akcija, više odgovornosti, adekvatno materijalno i društveno okruženje, veći standard, a posebno bolja osviještenost u tretiranju zagađenja zraka kao javno-zdravstvenog i okolišnog problema. Uostalom, i klimatske promjene, i posljedice sa kojima se suočavamo, ne samo na globalnom, nego i na lokalnom planu, traže da Kanton Sarajevo ovu tematiku stavi u prioritet djelovanja.

O B R A Z L O Ž E N J E

Pravni osnov za donošenje ovog zaključka je čl. 26. i 28. stav 4. Zakona o Vladi Kantona Sarajevo kojim je utvrđeno da Vlada donosi, između ostalog, i zaključke, kao i to šta se zaključkom utvrđuje.

Razlozi za donošenje zaključka

Programom rada Skupštine Kantona za 2014.godinu je planirana izrada Informacije o kvalitetu zraka u Kantonu Sarajevo.

Cilj izrade informacije je, da se na osnovu rezultata kontinuiranog monitoringa, ukaže na trend pogoršanja kvaliteta zraka, te da se kroz analizu preduzetih aktivnosti, definišu odgovorni nosioci i mjere koje treba primijeniti za rješavanje prioriternih problema na poboljšanju postojećeg stanja.

U pripremi Informacije Ministarstvo je koristilo izvještaje Zavoda za javno zdravstvo Kantona Sarajevo, Zavoda za informatiku i statistiku Kantona Sarajevo, te izvještaje stručnih institucija sa kojima Ministarstvo saraduje.

Nakon razmatranja od strane Vlade Kantona Sarajevo, Informacija će biti upućena Skupštini Kantona Sarajevo informativno.

S obzirom na navedeno, predlažemo da Vlada donese zaključak kao u prilogu.

upisanim u zk. uložak broj 2763 K.O. SP_CRNOTINA sa pravom vlasništva KJKP "Sarajevogas" d.o.o. Sarajevo sa dijelom 1/1.

II

Daje se saglasnost Kantonalnom javnom komunalnom preduzeću "Toplane - Sarajevo" d.o.o. Sarajevo da radi obezbjeđenja kredita iz tačke I ove Odluke koje će KJKP "Sarajevogas" d.o.o. Sarajevo zaključiti sa UNION bankom d.d. Sarajevo može u svojstvu sudužnika potpisati kredit kod UNION banke d.d Sarajevo.

III

Ovlašćuje se Muhamed Kozadra vršilac funkcije premijera Kantona Sarajevo da u ime Vlade Kantona Sarajevo potpiše Sporazum o međusobnim obavezama za obezbjeđenje sredstava za vraćanje kredita namijenjenog za sprečavanje obustave isporuke prirodnog gasa Kantonu Sarajevo.

IV

Zadužuje se Vlada Kantona Sarajevo da odobrena sredstva iz tačke I ove Odluke planira u Budžetu Kantona Sarajevo za 2015., 2016., 2017. i 2018. godinu.

V

Zadužuje se Preduzeće da Skupštini Kantona Sarajevo nakon kreditnog zaduženja kod komercijalne banke od odobrenog iznosa iz tačke I ove odluke, namijenjenog za sprečavanje obustave isporuke prirodnog gasa za Kanton Sarajevo, dostavi detaljan izvještaj o utrošku kreditnih sredstava sa kompletnom pratećom dokumentacijom.

VI

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja, a objavit će se u "Službenim novinama Kantona Sarajevo".

Broj 01-02-23828/14 Predsjedavajuća
03. septembra 2014. godine Skupštine Kantona Sarajevo
Sarajevo Prof. dr. **Mirjana Malić**, s. r.

Zakonodavno-pravna komisija Skupštine Kantona Sarajevo

Na osnovu člana 8. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Vladi Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 38/13) i člana 181. stav 1. Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 41/12 - Drugi novi prečišćeni tekst i br. 15/13 i 47/13), Zakonodavno-pravna komisija Skupštine Kantona Sarajevo, na sjednici 22.08.2014. godine, utvrdila je Novi prečišćeni tekst Zakona o Vladi Kantona Sarajevo.

Prečišćeni tekst Zakona o Vladi Kantona Sarajevo obuhvata: Zakon o Vladi Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo" broj 24/03-Prečišćeni tekst) i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Vladi Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 38/13), u kojim je naznačen dan stupanja na snagu tih zakona.

Broj 01-05-22971-1/14 Po ovlaštenju
22. augusta 2014. godine **Esad Hrvaić**, s. r.
Sarajevo

ZAKON

O VLADI KANTONA SARAJEVO (Novi prečišćeni tekst)

I - OPĆE ODREDBE

Član 1.

Ovim zakonom uređuje se sastav i organizacija, kao i druga pitanja od značaja za rad Vlade Kantona Sarajevo (u daljem tekstu: Vlada Kantona).

Član 2.

Vlada Kantona je izvršna vlast Kantona Sarajevo (u daljem tekstu: Kanton), u skladu sa Ustavom.

Član 3.

Vlada Kantona vrši svoja prava i dužnosti na osnovu i u okviru Ustava i ovog zakona.

Član 4.

Sjedište Vlade Kantona je u Sarajevu.

Član 5.

Vlada Kantona donosi poslovnik o radu kojim se uređuje: organizacija i način rada, postupak i način zakazivanja sjednice; dostavljanje i forma materijala za razmatranje, utvrđivanje prijedloga zaključaka i drugih akata; postupak razmatranja materijala; način ravnopravne upotrebe jezika i pisma konstitutivnih naroda u pripremi i izradi pisanih materijala; način izvršavanja zaključaka; prenošenje ovlaštenja i druga poslovnička pitanja.

Član 6.

Vlada Kantona raspolaze imovinom u vlasništvu Kantona u okviru ovlaštenja koja joj Skupština Kantona prenese posebnim propisom.

II - SASTAV I ORGANIZACIJA VLADE KANTONA

Član 7.

Vladu Kantona čine premijer Kantona (u daljem tekstu: premijer) i 12 ministara.

Član 8.

U slučaju privremene spriječenosti premijera, funkciju premijera vrši član Vlade kojeg odredi premijer.

U slučaju privremene spriječenosti premijera duže od 30 dana, funkciju premijera vrši član Vlade kojeg odredi predsjedavajući Skupštine Kantona, u konsultaciji sa zamjenicima predsjedavajućeg Skupštine Kantona.

U slučaju da mjesto premijera ostane upražnjeno, kandidat za premijera se imenuje u roku od 30 dana od dana kada je mjesto premijera ostalo upražnjeno, na način utvrđen ustavom, do kada funkciju premijera obavlja član Vlade Kantona kojeg odredi predsjedavajući Skupštine Kantona, u konsultaciji sa zamjenicima predsjedavajućeg Skupštine Kantona.

S danom imenovanja kandidata za premijera smatra se da su dosadašnji članovi Vlade u ostavci, koja stupa na snagu danom potvrđivanja imenovanja Vlade u novom sazivu.

Do potvrđivanja imenovanja Vlade u novom sazivu dosadašnji članovi Vlade nastavljaju s obavljanjem funkcije članova Vlade i ministara ministarstava.

Potvrđivanje Vlade u novom sazivu obaviti će se u roku od 30 dana od dana imenovanja kandidata za premijera.

Član 9.

U slučaju privremene spriječenosti člana Vlade, kada se razmatraju materijali iz nadležnosti ministarstva kojim rukovodi odsutni član Vlade, sjednicama Vlade prisustvuje sekretar tog ministarstva, bez prava glasa.

U slučaju privremene spriječenosti člana Vlade duže od 30 dana, funkciju ministra ministarstva kojim rukovodi odsutni ministar vrši član Vlade kojeg odredi premijer.

U slučaju da mjesto člana Vlade ostane upražnjeno, član Vlade se imenuje u roku od 30 dana od dana kada je mjesto člana Vlade ostalo upražnjeno, na način utvrđen ustavom, do kada funkciju ministra ministarstva kojim je rukovodio dotadašnji ministar obavlja član Vlade kojeg odredi premijer.

Ministar iz st. 2. i 3. ovog člana kojeg odredi premijer, ne obavlja i funkciju člana Vlade umjesto odsutnog ministra.

Član 10.

U slučaju kad Skupština izglasa nepovjerenje Vladi, premijer i članovi Vlade podnose pismenu ostavku, najkasnije u roku od

sedam dana od dana kada im je izglasano nepovjerenje, s tim da ostavka stupa na snagu danom potvrđivanja Vlade u novom sazivu.

U periodu od dana podnošenja ostavke do dana potvrđivanja Vlade u novom sazivu, Vlada u ostavci obavlja sve poslove iz svoje nadležnosti, u skladu sa ustavom i zakonom.

Potvrđivanje Vlade u novom sazivu mora se izvršiti najkasnije u roku od 60 dana od dana izglasavanja nepovjerenja prethodnoj Vladi.

Član 11.

Ministri odgovaraju premijeru i Skupštini Kantona.

Premijer je odgovoran Skupštini Kantona.

Ministri snose krajnju odgovornost za rad svojih ministarstava.

Vlada Kantona podnosi ostavku ako joj u bilo koje vrijeme Skupština Kantona izglasa nepovjerenje.

Član 12.

Premijer i članovi Vlade mogu podnijeti ostavku.

Premijer podnosi ostavku predsjedavajućem Skupštine Kantona, a potvrđuje je Skupština Kantona na prvoj narednoj sjednici.

Kad premijer podnese ostavku, smatra se da su ostavku podnijeli svi članovi Vlade.

Član Vlade podnosi ostavku premijeru.

Član 13.

Ako Skupština Kantona prihvati ostavku premijera, premijer i Vlada će obavljati sve poslove iz svoje nadležnosti, do imenovanja nove Vlade, u skladu sa članom 8b. stav 2. ovog Zakona.

Ako premijer prihvati ostavku pojedinog člana Vlade, rješenje o razrješenju potvrđuje Skupština Kantona na prvoj narednoj sjednici.

Ministar može obrazložiti ostavku u Skupštini Kantona.

Premijer će novog člana Vlade imenovati i predstaviti na sjednici Skupštine Kantona i zatražiti glasanje o potvrđivanju imenovanja tog člana, u roku iz člana 8a. stav 3. Zakona.

Član 14.

Konstitutivni narodi i pripadnici ostalih biće proporcionalno zastupljeni u Vladi. Takva zastupljenost će odražavati popis stanovništva iz 1991. godine do potpune provedbe Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma.

Član 15.

Premijer i ministri, nakon potvrđivanja od strane Skupštine Kantona, daju svečanu izjavu pred predsjedavajućim Skupštine Kantona.

Vlada Kantona preuzima dužnost nakon potvrđivanja od strane Skupštine Kantona i davanja svečane izjave.

Član 16.

Vlada Kantona imenuje i razrješava sekretara Vlade Kantona u skladu sa zakonom kojim se reguliše državna služba.

Sekretar Vlade odgovara za svoj rad premijeru Vlade i Vladi.

III - NAČIN RADA I ODLUČIVANJA VLADE KANTONA

Član 17.

Radom Vlade Kantona rukovodi premijer koji predstavlja i zastupa Vladu Kantona, saziva sjednice Vlade Kantona, predlaže dnevni red i predsjedava sjednicama.

Član 18.

Vlada Kantona radi i odlučuje u sjednicama.

Vlada Kantona može odlučivati ako sjednici prisustvuje više od polovine članova Vlade Kantona, a sve odluke Vlade Kantona donose se prostom većinom članova Vlade Kantona koji glasaju.

U slučaju većih elementarnih nepogoda, nesreća ili drugih neposrednih društvenih opasnosti, Vlada donosi odluke prostom većinom glasova prisutnih članova Vlade koji glasaju.

IV - RADNA TIJELA VLADE KANTONA

Član 19.

Za razmatranje pitanja iz nadležnosti Vlade Kantona, davanje prijedloga i mišljenja o tim pitanjima, vršenje određenih poslova i zadataka u vezi sa provođenjem zaključaka Vlade Kantona, kao i za vršenje drugih poslova, Vlada Kantona može obrazovati stalna i povremena radna tijela (savjete, urede, komitete, odbore, komisije i dr).

Sastav i nadležnost radnih tijela iz stava 1. ovog člana uredit će se Poslovníkom Vlade Kantona ili aktom o obrazovanju radnog tijela.

Član 20.

Za donošenje rješenja u upravnom postupku i odlučivanje o drugim pojedinim pitanjima iz njene nadležnosti Vlada Kantona može obrazovati jednu ili više komisija čije članove imenuje iz reda članova Vlade.

V - NADLEŽNOST I ODGOVORNOST PREMIJERA I ČLANOVA VLADE KANTONA

Član 21.

Premijer rukovodi radom Vlade Kantona i odgovoran je za njen rad, osigurava jedinstvo u izvršavanju poslova iz nadležnosti Vlade Kantona, ostvaruje saradnju sa drugim organima i usmjerava djelovanje Vlade Kantona kao cjeline i članova Vlade Kantona pojedinačno, te vrši i druge poslove utvrđene ustavom.

Premijer potpisuje akte Vlade Kantona.

Član 22.

Članovi Vlade Kantona mogu pokrenuti inicijative za donošenje zakona i drugih propisa iz nadležnosti Vlade Kantona, predlagati razmatranje i pretresanje pojedinih pitanja iz nadležnosti Vlade Kantona, predlagati utvrđivanje stavova Vlade Kantona i imaju druga prava i dužnosti utvrđena ustavom i zakonom.

Član 23.

Članovi Vlade Kantona su odgovorni i za zastupanje i provođenje zaključaka Vlade Kantona u poslovima koje im Vlada Kantona povjeri, kao i za blagovremeno pokretanje inicijative za rješavanje pitanja u okviru zadataka koje im je povjerila Vlada Kantona ili premijer.

Član 24.

Članovi Vlade Kantona određeni da učestvuju u radu drugog organa i tijela dužni su postupati u skladu sa ovlaštenjima, smjernicama i stavovima Vlade Kantona.

Članovi Vlade Kantona su dužni svoju aktivnost ostvarivati tako da, pored poslova za koje su lično zaduženi, prate i pitanja iz djelokruga Vlade Kantona za koja nisu lično zaduženi i da svojim prijedlozima i mišljenjima doprinose odgovornom, zakonitom i efikasnom radu Vlade Kantona.

VI - SEKRETAR VLADE KANTONA

Član 25.

Sekretar Vlade Kantona prema uputstvima premijera i Vlade u skladu sa Poslovníkom, stara se o pripremanju sjednice Vlade i dostavljanju materijala potrebnih za rad Vlade i njenih radnih tijela, pomaže premijeru u vršenju njegovih prava i dužnosti u vezi sa organizacijom i pripremanjem sjednica Vlade i izvršavanju zaključaka Vlade, obezbjeđuje radnim tijelima Vlade pomoć i saradnju stručnih i drugih službi i vrši i druge poslove u vezi s radom Vlade koje mu povjeri premijer.

Sekretar Vlade je naredbodavac za izvršenje finansijskog plana Vlade.

VII - AKTA VLADE KANTONA

Član 26.

Vlada Kantona u ostvarivanju svojih nadležnosti utvrđenih ustavom donosi uredbе, odluke, rješenja i zaključke.

Član 27.

Izuzetno za vrijeme trajanja ratnog stanja ili neposredne ratne opasnosti kada postoji objektivna nemogućnost da se sazove Skupština Kantona, Vlada može donositi i propise iz nadležnosti Skupštine Kantona.

Propisima iz stava 1. ovog člana ne mogu se staviti van snage prava i slobode utvrđene ustavom i drugim propisima.

Propise iz stava 1. ovog člana Vlada će dostaviti Skupštini na potvrdu čim ona bude u mogućnosti da se sastane.

Član 28.

Uredbom se uređuju najvažnija pitanja iz nadležnosti Vlade Kantona, bliže uređuju odnosi za provođenje zakona, obrazuju stručne i druge službe Vlade Kantona i utvrđuju načela za unutrašnju organizaciju organa uprave Kantona.

Odlukom se uređuju pojedina pitanja ili propisuju mjere Vlade Kantona, daje saglasnost ili potvrđuju akta drugih organa ili organizacija i odlučuje o drugim pitanjima o kojima se ne odlučuje uredbom.

Rješenjem se odlučuje o imenovanjima i razrješenjima, kao i o drugim pojedinačnim pitanjima iz nadležnosti Vlade Kantona.

Zaključkom se utvrđuju stavovi o pitanjima od značaja za provođenje utvrđene politike, uređuju unutrašnji odnosi u Vladi Kantona i određuju zadaci organima uprave i službama, kao i radnim tijelima Vlade Kantona. Zaključkom se odlučuje i u drugim slučajevima u kojima se ne donose druga akta.

Član 29.

Uredbe i odluke Vlade Kantona objavljuju se u "Službenim novinama Kantona Sarajevo", a ostali akti Vlade ako je to u njima navedeno.

VIII - JAVNOST RADA VLADE KANTONA

Član 30.

Javnost rada Vlade Kantona obezbjeđuje se u skladu sa zakonom kojim se reguliše sloboda pristupa informacijama u Federaciji Bosne i Hercegovine.

IX - STRUČNE I DRUGE SLUŽBE KANTONA

Član 31.

Za obavljanje stručnih i drugih poslova za potrebe Skupštine Kantona, Vlade Kantona i organe uprave, Vlada Kantona može osnivati određene stručne, tehničke i druge službe, kao zajedničke ili samostalne službe, u skladu sa zakonom.

Aktom o obrazovanju službe iz prethodnog stava, utvrđuje se njen djelokrug, kao i status i odgovornost te službe i lica koje njom rukovodi.

Član 32.

Vlada Kantona vrši nadzor nad radom stručnih službi koje obrazuje.

Sekretar Vlade Kantona rukovodi radom Stručne službe koja obavlja poslove za potrebe Vlade Kantona i odgovoran je za njen rad.

X - PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 33.

Vlada Kantona je dužna donijeti Poslovnik o svom radu u roku od 30 dana od svog konstituisanja.

Član 34.

Vlada Kantona Sarajevo dužna je uskladiti Poslovnik o radu sa odredbama Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Vladi Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 38/13), u roku od 30 dana od dana njegovog stupanja na snagu.

Član 35.

Poslovnik Izvršnog odbora Grada Sarajeva i drugi propisi koji se odnose na njegovo unutrašnje organizovanje i funkcionisanje, koji su na snazi na dan stupanja na snagu Zakona o Vladi Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 7/96), ukoliko nisu u suprotnosti sa Ustavom Kantona i ovim zakonom, primjenjivaće se kao propisi Vlade, dok se ne donese Poslovnik o radu Vlade Kantona.

Član 36.

Do imenovanja premijera i članova Vlade u skladu sa Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o Vladi Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 4/01), poslove iz nadležnosti Vlade vršit će Vlada u dosadašnjem sastavu.

Član 37.

Ovlašćuje se Zakonodavno-pravna komisija Skupštine Kantona Sarajevo da utvrdi Novi prečišćeni tekst Zakona o Vladi Kantona Sarajevo.

Član 38.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Vladi Kantona Sarajevo stupio je na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenim novinama Kantona Sarajevo", broj 38/13.

Na osnovu člana 16. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sudskim taksama ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 18/14) i člana 181. Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 41/12 - Drugi novi prečišćeni tekst i br. 15/13 i 47/13), Zakonodavno - pravna komisija Skupštine Kantona Sarajevo, na sjednici 22.08.2014. godine, utvrdila je Prečišćeni tekst Zakona o sudskim taksama.

Prečišćeni tekst Zakona o sudskim taksama obuhvata: Zakon o sudskim taksama ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 21/09), Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sudskim taksama ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 29/09), Zakon o izmjeni Zakona o sudskim taksama ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 14/11), Zakon o izmjenama Zakona o sudskim taksama ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 36/13) i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sudskim taksama ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 18/14), u kojim je naznačen dan stupanja na snagu tih zakona.

Broj 01-05.22971-2/14
22. augusta 2014. godine
Sarajevo

Po ovlaštenju
Esad Hrvaić, s. r.

ZAKON

O SUDSKIM TAKSAMAMA

(Prečišćeni tekst)

DIO PRVI. OPĆE ODREDBE

Član 1.

(Plaćanje sudske takse)

- (1) Ovim zakonom utvrđuje se način plaćanja sudskih taksa (u daljnjem tekstu: takse) u postupku pred Kantonalnim sudom u Sarajevu i Općinskim sudom u Sarajevu (u daljnjem tekstu: sud).
- (2) Postupci u kojima se plaća taksa i visina takse za pojedine radnje, utvrđeni su u Tarifi sudskih taksi, koja je sastavni dio ovog zakona.

Član 2.

(Obveznik plaćanja takse)

- (1) Takse propisane ovim zakonom plaća lice po čijem zahtjevu ili u čijem interesu se preduzimaju radnje u postupku, za koje je ovim zakonom utvrđeno plaćanje takse (u daljnjem tekstu: takseni obveznik).
- (2) Za podneske i zapisnike koji zamjenjuju podneske taksu je dužno da plati lice koje podnosi podneske i lice na čiji zahtjev